

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาเรื่อง สภาพการจัดการเรียนร่วมระดับปฐมวัยของโรงเรียน
ในจังหวัดระยอง ได้นำเสนอหัวข้อตามลำดับดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
 - 1.1 แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 1.2 ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย
 - 1.3 หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 1.4 จุดมุ่งหมายการศึกษาปฐมวัย
2. นโยบายกระทรวงศึกษาธิการในการจัดการศึกษาเรียนร่วม
3. การจัดการเรียนร่วม
 - 3.1 ความหมายของการจัดการเรียนร่วม
 - 3.2 ปรัชญาพื้นฐานการเรียนร่วม
 - 3.3 รูปแบบการจัดการเรียนร่วม
 - 3.4 องค์ประกอบที่จะช่วยให้การเรียนร่วมประสบผลสำเร็จ
4. การบริหารจัดการเรียนร่วมแบบ โครงสร้างซีท (SEAT)
5. การจัดการเรียนร่วมระดับปฐมวัยในจังหวัดระยอง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยต่างประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยในประเทศ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 3-34) ได้กล่าวถึง การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามด้วยสภาพภายใต้บริบทสังคม-วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตัวเองและสังคม ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาที่เด็กจะได้รับ

การพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ตามวัย ประสบการณ์และความสามารถของแต่ละบุคคล

แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย

แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มี 4 แนวคิด ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 3-34)

1. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก กล่าวถึง พัฒนาการของมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยที่พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน ในช่วงชีวิตปฐมวัย เด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะพัฒนาการแตกต่างกันไปตามวัยและวุฒิภาวะ เมื่อก้าวถึงพัฒนาการเด็กปฐมวัยจะบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างต่อเนื่องในแต่ละวัย เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุต่ำกว่า 6 ปี

พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก อาทิ ทฤษฎีพัฒนาการด้านร่างกายที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กว่ามีลักษณะต่อเนื่องเป็นลำดับขั้น เด็กจะพัฒนาถึงขั้นใดจะต้องเกิดวุฒิภาวะของความสามารถขั้นนั้นก่อน หรือทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญาที่อธิบายว่าเด็กเกิดมาพร้อมความสามารถในการเรียนรู้ ซึ่งจะพัฒนาขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ ค่านิยมทางสังคม และสิ่งแวดล้อม หรือทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่อธิบายว่า เด็กจะพัฒนาได้ดีถ้าในแต่ละช่วงอายุเด็กได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ตนพอใจ ได้รับความรัก ความอบอุ่นอย่างเพียงพอจากผู้ใกล้ชิด มีโอกาสช่วยตนเอง ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและมีอิสระที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนอยากรู้อะไร ๆ ตนเอง ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก จึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กได้เข้าใจธรรมชาติหรือความสามารถของเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคล ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาได้ตามศักยภาพจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการ ได้ชัดเจนขึ้น การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดในการให้ความสำคัญกับความสามารถตามวัยและความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษา

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยกล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้รับโดยตรงในชีวิตประจำวันเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเอง และการเรียนรู้จะเป็นไปได้ดี ถ้าผู้เรียน

ได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว มีโอกาสคิดริเริ่มตามความต้องการและความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระ อบอุ่น และปลอดภัย ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ของเด็กให้เติบโตตามศักยภาพที่มีอยู่ นอกจากนี้การเรียนรู้ยังเป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น โดยที่คนเราเรียนรู้มาตั้งแต่เกิดตามธรรมชาติก่อนที่จะมาเข้าสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่สนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเอง ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้ และมีการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก กล่าวคือ การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตของเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกมีความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต สำรวจสิ่งแวดลอมต่าง ๆ รอบตัว มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและค้นพบความเป็นจริงของโลกภายนอกด้วยตนเอง การเล่นจะมีอิทธิพลและมีผลดีต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ขณะเล่นเด็กมีโอกาสนเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัส และการรับรู้ ผ่อนคลายอารมณ์ตึงเครียด แสดงออกถึงความเป็นตนเองและเรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่น การเล่นจึงเป็นเสมือนสื่อกลางให้เด็กสร้างประสบการณ์การเรียนรู้สิ่งแวดลอมรอบตัว เรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่นและกับธรรมชาติรอบตัว ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรจึงถือว่า “การเล่น” อย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม กล่าวว่าบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่หรือแวดลอมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนเติบโตขึ้นมามีคุณลักษณะที่แตกต่างกันไป หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้ถือว่าพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดลอมตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ผู้เลี้ยงดูเด็กจำเป็นต้องให้ความสำคัญและเรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิต ครอบครัว และชุมชนตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม เกิดการเรียนรู้และมีความภาคภูมิใจในสังคม-วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่และสามารถยอมรับผู้อื่นที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างจากตนได้อย่างราบรื่นและมีความสุข

กุลยา ดันดิผลาชีวะ (2546 : 17-24) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยได้รับการพัฒนาขึ้นมาจากแรงผลักดันของสังคม และความต้องการของสังคม ทำให้เกิดการจัดโครงการบริการต่าง ๆ กัน ทั้งเพื่อการดูแลและการศึกษา ซึ่งแนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัยมีดังนี้

1. บริการให้การดูแลและเลี้ยงดูเด็กให้เติบโตอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการ

2. ให้การศึกษาเพื่อส่งเสริมการปรับตัวเข้ากับสังคม ทักษะทางปัญญา และพัฒนาการในทุกด้าน

3. จัดเป็นบริการเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เด็กยากจน ให้ได้รับการศึกษา การดูแลสุขภาพ การดูแลฟัน โภชนาการและการศึกษาสำหรับผู้ปกครอง

สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2551 : 47) ได้กล่าวว่า แนวคิด เรกจิโอ เอมีเลีย แอปโพรช (Reggio Emilia Approach) แนวคิดนี้หลักสำคัญคือ วิธีการมองเด็ก (The Image of the Child) ภาพของเด็กในใจครูตามแนวคิด เรกจิโอ เอมีเลีย คือ เด็กแต่ละคนมีความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้ตั้งแต่วินาทีแรกที่เกิดมา เด็กมีวิถีของการเรียนรู้เป็นไปตามระยะของการพัฒนาการในแต่ละวัยแต่ละคน เด็กแต่ละคนจะเต็มไปด้วยพลัง และความปรารถนาที่จะเติบโตงอกงาม ความอยากรู้อยากเห็น ความสามารถในการแสดงออกถึงความต้องการที่จะสัมผัสและสื่อสารกับผู้อื่นด้วยการแสดงออกทางแวตาสีหน้า อากัปกิริยา การจับต้องสัมผัส ภาษาพูด ภาษากาย การเคลื่อนไหว และตลอดจนการสื่อความหมายออกมาทางผลงานศิลปะ เป็นต้น

วรนาท รักสกุลไทย (2551 : 35) ได้กล่าวว่า แนวคิด ไฮสโคป (High Scope) เน้นการเรียนรู้แบบลงมือกระทำผ่านมุมเล่นที่หลากหลาย ด้วยสื่อและกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก และการแก้ปัญหาอย่างกระตือรือร้น โดยมีหลักการสอน 4 หลักการ ดังนี้

1. ไฮสโคปจะไม่มีการตั้งบทเรียนเป็นหน่วยการเรียนรู้ (Unit) แต่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ที่เด็กจะเผชิญซ้ำแล้วซ้ำอีกในชีวิตประจำวันอย่างเป็นธรรมชาติ ประสบการณ์ที่สำคัญเป็นกุญแจที่จำเป็นในการสร้างองค์ความรู้ของเด็ก ทำให้ผู้ใหญ่เข้าใจการเรียนรู้ของเด็กสามารถวางแผนการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมและประเมินพัฒนาการของเด็กได้อย่างเหมาะสม

2. มีการเพิ่มการทำงานกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง (Parent Involvement) เข้าไปด้วยเพราะแนวคิดไฮสโคปตระหนักดีว่าการประสานสัมพันธ์กับครอบครัวเด็ก มีผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการทุกด้าน ซึ่งการกำหนดบทบาทผู้ปกครองเป็นหุ้นส่วนการเรียนรู้ คือหัวใจของการทำงาน พัฒนาเด็กปฐมวัยให้ประสบผลสำเร็จ

3. ไฮสโคปให้ความสำคัญกับการสอนกลุ่มย่อย (Small Group Time) โดยการสอนวันละ 10-15 นาที โดยถือว่าเป็นโอกาสที่จะสร้างจุดเด่นของเด็กแต่ละคน โอกาสที่ครูได้สังเกตและมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กกลุ่มเดิม

4. กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน (Plan Do Review) เปิดโอกาสให้เด็กริเริ่มและตัดสินใจ โดยการสนทนากับเด็กเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับแผนงานของเด็ก สนับสนุนให้เด็กได้เล่นอย่างมีจุดมุ่งหมายและช่วงของการทบทวนเด็กจะได้สะท้อน พุดคุย และนำเสนอสิ่งที่ทำได้ ทำให้เขาได้พิจารณาตั้งแต่อดีตซึ่งเป็นตัวชี้ปัจจุบัน และอนาคต

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม-วัฒนธรรม ที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง และสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 3-34)

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2546 : 17-24) ได้กล่าวว่า การศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาที่ครอบคลุม การดูแล และการศึกษาที่จัดให้กับเด็กแรกเกิดถึงอายุ 8 ปี การศึกษาอนุบาลเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปฐมวัย การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถจะจำแนกออกได้เป็น 4 ระดับ คือ การศึกษาระดับอนุบาล การศึกษาระดับประถมศึกษา การศึกษาระดับมัธยมศึกษา และการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ซึ่งการศึกษาแต่ละระดับที่กล่าวมานี้ จะมีการจัดการและพัฒนาไปอย่างสอดคล้อง กับวัยของผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงของสังคม การศึกษาอนุบาลเป็นการศึกษาเพื่อส่งเสริม พัฒนาการทางร่างกาย ความคิด สติปัญญา สังคม และอารมณ์ ในขณะที่การศึกษาระดับอุดมศึกษา มุ่งที่การเตรียมเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ เป็นต้น ทั้งนี้การศึกษาแต่ละระดับมีลักษณะ และมีเป้าหมาย เฉพาะตามระดับ

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) มีความเชื่อว่า เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การศึกษาควรมี ความสัมพันธ์กับชีวิตปัจจุบันของเด็ก ดิวอี้เน้นความสำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคมในระบอบ ประชาธิปไตย การสอนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความสนใจและความสามารถของเด็ก หลักสูตรควรมีลักษณะที่ยืดหยุ่นได้ และสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของเด็ก บทบาท ของครู คือเป็นผู้จัดเตรียมประสบการณ์ สภาพแวดล้อมให้กับเด็กเพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ด้วยตนเอง เด็กควรมีเสรีภาพในด้านการคิด การแสดงออก โดยครูจะเป็น ผู้คอยให้คำปรึกษา ความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริมและวางแนวทางที่เหมาะสมแก่เด็ก อย่างต่อเนื่องกันไป ดิวอี้ไม่เห็นด้วยกับบทบาทที่จะต้องให้นักเรียนเป็นฝ่ายรับ และครูจะต้องเป็น ผู้สอนอยู่ตลอดเวลา (อัญญมณี บุญชื้อ. 2551 : 18)

เฟรดเดอริค วิลเฮม ฟร็อบเอล (Friedrich Wilhelm Froebel) ได้รับการยกย่องว่าเป็น “บิดาของการอนุบาลศึกษา” ฟร็อบเอลเป็นบุคคลที่มีความสำคัญและมีบทบาทมากผู้หนึ่ง ต่อการศึกษาปฐมวัยโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดในการเรียนรู้ หลักสูตร และการฝึกหัดครู นอกจากนั้นฟร็อบเอลยังเป็นบุคคลแรกที่ได้ออกแบบหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะหลักสูตร ของฟร็อบเอลเน้นความสำคัญของการเล่น และการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ฟร็อบเอลมีความเชื่อว่า เด็กเล็ก ๆ เกิดมาพร้อมกับความรู้และทักษะที่สะสมอยู่ภายใน หน้าที่ที่สำคัญของครู คือ การพยายาม

ดึงความสามารถที่มีอยู่ภายในของเด็กออกมา และช่วยให้เด็กตระหนักถึงความสามารถของตนเอง (อัญญมณี บุญชื้อ. 2551 : 15)

โจฮันน์ ไฮน์ริค เปสตาลอซซี (Johann Heinrich Pestalozzi) เชื่อว่า การศึกษาธรรมชาติ ถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอน เปสตาลอซซีมุ่งเน้นความคิดของการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum) ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม โดยแนวคิดของ เปสตาลอซซี กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้แก่เด็กควรรวมถึงการพัฒนาร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ (อัญญมณี บุญชื้อ. 2551 : 14)

หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้อย่างเหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 3-34)

1. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรพิจารณาจากความต้องการและความสามารถ ตลอดจนวัย ประสบการณ์ของเด็ก โดยเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นตัวเด็กเป็นสำคัญและมุ่งพัฒนาเด็กทุกด้านแบบองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา บนพื้นฐานของการให้ความสำคัญกับประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ และการสร้างเสริมประสบการณ์ใหม่ที่มีความหมายกับตัวเด็ก เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษ ได้พัฒนาตามศักยภาพ รวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของเด็ก ตลอดจนพัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุขในปัจจุบัน มิใช่เพียงเพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น

2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ควรอยู่ในสภาพที่สนองความต้องการและความสนใจของเด็ก ทั้งภายในและภายนอกบ้านหรือห้องเรียน (สำหรับเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย) พ่อแม่ ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็กจำเป็นต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาด ปลอดภัย อากาศถ่ายเท ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสได้เลือกเล่น เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกที่เด็กอยู่ รวมทั้งพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ดังนั้นสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกบ้านหรือห้องเรียนจึงเป็นเสมือนสังคมย่อยหนึ่งที่มีคุณค่าสำหรับเด็กแต่ละคนจะเรียนรู้และสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย

3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็ก มีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างมาก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กต้องเปลี่ยนบทบาท จากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ และกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ตามความต้องการของเด็ก โดยที่พ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูเด็กและเด็กมีส่วนร่วมที่จะริเริ่มทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งนี้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจะเป็นผู้สนับสนุน ชี้แนะ และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ เรียนรู้ และค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้นพ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจธรรมชาติของเด็กแต่ละคนที่ตนเองดูแล รับผิดชอบก่อน เพื่อจะได้วางแผนการจัดสภาพแวดล้อมและการจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กควรรู้จักพัฒนาตนเอง ในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกวิธี และปรับปรุงการใช้เทคนิคการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็กในแต่ละช่วงวัย

4. การบูรณาการการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนหรือการส่งเสริมการเรียนรู้ ในระดับปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่า หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม และ หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ การเรียนรู้ของเด็ก เกิดขึ้นจากความสนใจและโอกาสในการลงมือกระทำจริงในวิถีชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ ของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละวันให้เด็กเรียนรู้ ผ่านการเล่น ที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญอย่างเหมาะสมกับวัยและ พัฒนาการ เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดไว้

5. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การประเมินเด็กระดับปฐมวัย ควรยึดวิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องสังเกตและประเมินพฤติกรรมเด็ก ทั้งการอบรมเลี้ยงดูของตนและพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กว่าเป็นไปตามจุดประสงค์และเป้าหมาย ที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการเด็ก จากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวมผลงาน ของเด็ก จากพฤติกรรมการแสดงออกในสภาพที่เป็นจริง จากข้อมูลครอบครัวของเด็ก ตลอดจน การที่เด็กประเมินตนเองหรือผลงาน สามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการจะช่วยพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กในการวางแผนการจัดกิจกรรม ชี้ให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกันยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพและคุณภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ ได้อีกด้วย

6. ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับผู้เลี้ยงดูเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมา พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องมีการแลกเปลี่ยน

ข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกัน รับผิดชอบ หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ดังนั้นผู้เลี้ยงดูเด็ก จึงมิใช่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ ผู้ปกครองด้วยกันเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเท่านั้น แต่จะต้อง ให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงหลักการจัดที่เหมาะสมกับวัยเด็ก

กระทรวงศึกษาธิการมีการจัดการศึกษาใน 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาในระบบมี 2 ระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และ การศึกษาระดับอุดมศึกษา

การศึกษาปฐมวัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ไม่ได้เป็นการศึกษาภาคบังคับ การศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดูแลและการศึกษาที่จัดให้เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาในแต่ละระดับจะมีการจัดการ และพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับวัยของผู้เรียน ในแต่ละระดับและการเปลี่ยนแปลงของสังคม

การศึกษาปฐมวัยของประเทศไทยนั้นได้ปรากฏไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) ที่นโยบายการศึกษามุ่งถึง 1) จัดการศึกษาและส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดู ที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็กตามสภาวะความต้องการพื้นฐานตามวัย ตั้งแต่ปฏิสนธิและการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และ 2) ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการบริการ เพื่อเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา จากแผนพัฒนาการศึกษา พุทธศักราช 2535 นี้ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาปฐมวัยของประเทศ ส่วนการพัฒนา หลักสูตรการศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัยโดยสอดคล้องกับนิยามการศึกษาปฐมวัย เริ่มในปี พ.ศ. 2540 กล่าวคือ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 ขึ้น 3 หลักสูตร ดังนี้ หลักสูตรก่อนประถมศึกษาแรกเกิด - 1 ปี หลักสูตรก่อนประถมศึกษา 1-3 ปี หลักสูตร ก่อนประถมศึกษา 3-6 ปี

ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการ พัฒนาหลักสูตร ระดับก่อนประถมศึกษาขึ้น เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 คณะกรรมการชุดดังกล่าว ได้ประชุมพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 ได้ร่างหลักสูตรก่อนประถมศึกษาฉบับปรับปรุงและนำเสนอเข้าที่ประชุมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งผู้เข้าประชุมมีทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ประชาชนทั่วไป ตลอดจนพ่อแม่และผู้ปกครอง มติที่ประชุมให้เปลี่ยนชื่อหลักสูตรก่อนประถมศึกษาเป็นหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เพื่อให้สอดคล้อง กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมีการประชุมพิจารณาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้หลักสูตร มีความสมบูรณ์ที่สุด ทั้งนี้ด้วยความร่วมมือจากคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา และคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร นักวิชาการศึกษาศึกษานิเทศก์ ครูและผู้เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่าง ๆ จนได้หลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546

จากหลักการจัดการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า การสร้างและพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสม ควรพิจารณาจากความต้องการ ตลอดจนวัย ประสบการณ์ของเด็ก โดยเน้นที่ตัวเด็กเป็นสำคัญและ มุ่งพัฒนาเด็กในทุกด้าน แบบองค์รวมทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา บนพื้นฐานของการให้ความสำคัญกับประสบการณ์เดิมและเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับตัวเด็ก เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาสและเด็กพิเศษ ได้พัฒนาตนตามศักยภาพ รวมทั้งยอมรับวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของเด็ก ด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก โดยยึดหลักการบูรณาการการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมถึงการประเมินผลพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก

จุดมุ่งหมายการศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขอนามัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
10. มีความสามารถในการคิด และการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
11. มีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์
12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

นโยบายกระทรวงศึกษาธิการในการจัดการศึกษาเรียนรู้ร่วม

กระทรวงศึกษาธิการได้ขออนุมัติหลักการประกาศให้ “พ.ศ. 2542 เป็นการศึกษาเพื่อคนพิการ” โดยมีนโยบายว่า “คนพิการ ทุกคนที่อยากเรียนต้องได้เรียน” ทั้งนี้เพื่อเร่งรัดปรับปรุงและขยายบริการการศึกษาสำหรับคนพิการให้ทั่วถึงและมีคุณภาพยิ่งขึ้น ซึ่งวิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2547 : 5-6) ได้สรุปมาตรการและแนวทางจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ มีวัตถุประสงค์ให้คนพิการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างคนทั่วไปและประกอบอาชีพได้ตามศักยภาพ
2. เป้าหมายการดำเนินงาน มุ่งขยายโอกาสให้แก่คนพิการที่อยู่ในวัยเรียนขั้นพื้นฐาน 12 ปี
3. ผลิตและพัฒนาคุณภาพของครู อาจารย์และบุคลากร
4. พัฒนาการวิจัย การปรับปรุงหลักสูตร วิธีการเรียนการสอน สื่อ บริการ สิ่งอำนวยความสะดวก
5. พัฒนาระบบการบริหารจัดการ กระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้แก่ที่ทำการท้องถิ่น
6. ให้สถานศึกษาเพิ่มการรับนักเรียนพิการ
7. ให้ผู้ที่ไม่สามารถเข้าชั้นเรียนได้ตามปกติได้รับการศึกษานอกระบบโรงเรียน
8. จัดให้มีศูนย์การศึกษาพิเศษแห่งชาติ ศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษาและศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด
9. ให้สถานศึกษาของรัฐและเอกชนจัดบริการการศึกษาแก่คนพิการ โดยจัดแบบเรียนร่วมหรือแยกชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนเรียนร่วม หรือเป็นโรงเรียนพิเศษเฉพาะความบกพร่อง
10. จะต้องคำนึงถึงคุณภาพและการกระจายบริการที่ทั่วถึง เพื่อให้คนพิการที่ต้องการการเรียนได้เรียนตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ดำเนินการและจัดทำแผนการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้
 - 10.1 จัดตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาเพื่อคนพิการผู้ด้อยโอกาส ผู้มีความสามารถพิเศษ
 - 10.2 ประกาศปีการศึกษาเพื่อคนพิการ พร้อมประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้คนพิการได้เข้าเรียน
 - 10.3 พัฒนาระบบการบริหารการศึกษาสำหรับคนพิการ
 - 10.4 จัดทำฐานข้อมูลคนพิการ ศึกษาวิจัย รวบรวมสถิติคนพิการทางการศึกษา เพื่อนำข้อมูลมาวางแผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างต่อเนื่อง
 - 10.5 จัดทำทำเนียบโรงเรียน สถานศึกษา และแหล่งบริการการศึกษาอื่น ๆ เพื่อให้ผู้ปกครองได้ทราบ

10.6 กำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ ทั้งการศึกษาในระบบ โดยจัด
ในสถานศึกษาเรียนร่วม หรือสถานศึกษาเฉพาะคนพิการ การศึกษานอกระบบโรงเรียน การจัด
การศึกษาโดยครอบครัว ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

10.7 จัดทำมาตรฐานการศึกษา หลักสูตร สื่อเทคโนโลยี เพื่อการเรียนการสอนคนพิการ
ให้เป็นไปตามมาตรฐานการจัดการศึกษาแก่คนพิการแต่ละประเภท

10.8 ผลิตและพัฒนาบุคลากร ผู้บริหาร ครูผู้สอนและบุคลากรเกี่ยวกับการจัดการศึกษา
เพื่อคนพิการให้เพียงพอและมีคุณภาพในทุกด้าน

10.9 แก้ไขกฎหมายระเบียบต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อคนพิการ
มีประสิทธิภาพ

10.10 จัดทำและจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับภารกิจการจัดการศึกษา
เพื่อคนพิการแต่ละรูปแบบ

10.11 แสวงหาความร่วมมือจากชุมชน องค์กรเอกชน เพื่อให้สามารถจัดการศึกษา
ให้คนพิการได้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายและมีคุณภาพ

10.12 ส่งเสริม สนับสนุน โดยจัดงบประมาณแก่เอกชน ที่มีส่วนร่วมในการร่วมจัดการศึกษา
เพื่อคนพิการ

10.13 ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ นอกกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสนับสนุน
ร่วมมือโดยการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนพิการให้ได้รับการศึกษา มีงานทำ ช่วยเหลือตนเอง
ได้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 133) ได้กำหนดนโยบาย และ
การดำเนินงานด้านการศึกษาพิเศษของประเทศไทย มีพื้นฐานมาจากพระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ดังนี้

มาตรา 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน ในการรับ
การศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บ
ค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคล ซึ่งมีความบกพร่องทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์
สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคล ซึ่งไม่สามารถ
พึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับ
การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิด
หรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก
สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

นโยบายจากมาตรา 10 :

1. ให้คนพิการทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี
2. ให้จัดการศึกษาให้เป็นพิเศษ
3. ให้จัดบริการช่วยเหลือระยะเริ่มแก่เด็กพิการและครอบครัว
4. ให้ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

มาตรา 15 การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ

1. การศึกษาในระบบ
2. การศึกษานอกระบบ
3. การศึกษาตามอัธยาศัย

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความสนใจและตามความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงควรปฏิบัติไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับบุคคล ตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัย และศักยภาพ

นโยบายจากมาตรา 24 และมาตรา 28

1. ให้มีหลักสูตรเฉพาะสำหรับคนพิการระดับมาก

2. ให้เพิ่มเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่ต้องสอนให้แก่คนพิการเฉพาะบุคคล เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละบุคคล

3. ให้ปรับเนื้อหาสาระทั่วไปให้สอดคล้องกับคนพิการแต่ละประเภท

มาตรา 37 การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษา โดยคำนึงถึงปริมาณสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรม และความเหมาะสมในด้านอื่นด้วย ทั้งนี้เว้นแต่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมาย ว่าด้วยการอาชีวศึกษา ในกรณีที่เขตพื้นที่การศึกษาไม่อาจบริหารและจัดการได้ตามวรรคหนึ่ง กระทรวงอาจจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานดังต่อไปนี้ เพื่อเสริมการบริหารและการจัดการของเขตพื้นที่การศึกษาก็ได้

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ ฯลฯ

นโยบายจากมาตรา 37 (1) :

1. ให้โรงเรียนและศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (สศศ.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

2. เมื่อเขตพื้นที่การศึกษาใดมีความพร้อม ให้สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษให้การสนับสนุนให้เขตพื้นที่นั้นจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลพิการ

มาตรา 52 ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิตการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานงานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อม และมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง ฯลฯ

นโยบายมาตรา 52 :

1. ให้สถาบันราชภัฏยกเลิการผลิตครูการศึกษาพิเศษระดับปริญญาตรี และให้ผลิตในระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต และระดับปริญญาโททางการศึกษาพิเศษแทน

2. สนับสนุนให้สถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ผลิตครูและผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ เพื่อพร้อมให้บริการแก่คนพิการ

3. ให้ใช้เงินกองทุนการศึกษาเพื่อคนพิการสนับสนุนการพัฒนาครูและผู้บริหาร

มาตรา 60 ให้รัฐจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้กับการศึกษาในฐานะที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ โดยจัดสรรเป็นเงินงบประมาณเพื่อการศึกษา ดังนี้

จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นเป็นพิเศษ ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความจำเป็นในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการเป็นพิเศษแก่กลุ่ม

ตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ โดยคำนึงถึงความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา และความเป็นธรรม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

นโยบายจากมาตรา 60 (3) :

1. ให้ออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ. 2545 โดย 3 วิธี คือ 1) ขอยืมตามรายการในบัญชี ก. 2) ขอยืมเงินเพื่อจัดซื้อตามรายการในบัญชี ก. และ ค. 3) ขอรับตามรายการในบัญชี ข. และ ค.

2. ให้สถานศึกษาจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) ให้กับคนพิการที่ได้รับบริการทางการศึกษาพิเศษ รวมทั้งนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

3. ให้ออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2545 โดย 1) ให้จัดสรรงบประมาณแต่ละปีเป็นเงินอุดหนุนสำหรับคนพิการตามกฎกระทรวง 2) ให้จัดสรรงบประมาณในอัตราที่มากกว่าแต่ไม่เกิน 5 เท่า ของเงินอุดหนุนด้านสื่อและวัสดุการศึกษาที่จัดสรรให้แก่นักเรียนทั่วไปต่อคน 3) ให้จัดตั้งกองทุน การศึกษาเพื่อคนพิการ โดยใช้เงินของสำนักสลากกินแบ่งจำนวน 200 ล้านบาท สนับสนุนการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา และ 4) จัดหลักสูตรอบรมผู้ที่ให้บริการแก่คนพิการตามรหัสรายการในบัญชี ค. ของกฎกระทรวงโดยใช้เงินสนับสนุนจากกองทุนการศึกษาเพื่อคนพิการ จากนโยบายดังกล่าวนี้ โรงเรียนไม่สามารถจัดงบประมาณได้ตามที่กฎหมายกำหนด เนื่องจากหน่วยงานต้นสังกัดได้จัดงบประมาณสำหรับเด็กพิเศษให้เพิ่มเติมแต่ไม่เพียงพอ

การจัดการเรียนร่วม ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กพิการในชั้นเรียนร่วม ดังที่สำนักคิดตามผลและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 21) กล่าวว่า ครูมีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในสังคมยุคใหม่ จึงจำเป็นที่ครูจะต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังนั้นครูผู้สอนจึงเป็นบุคคลที่สำคัญ ที่จะช่วยจัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก อันจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ให้อย่างครบถ้วน และในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษนั้น สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2542 : 47) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการศึกษาไว้ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้เด็กพิเศษทุกคนได้เข้าเรียน ในรูปแบบการเรียนร่วมในโรงเรียน ประถมศึกษา หรือ โรงเรียนพิเศษ โดยจัดตั้งแต่ละระดับก่อนประถมศึกษาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

2. พัฒนาคุณภาพของโรงเรียน โดยจัดสื่อการเรียนการสอน สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลือต่าง ๆ เพื่อให้เด็กพิเศษสามารถเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนในโรงเรียนได้ รวมถึงการพัฒนาบุคลากรและรูปแบบการจัดที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพผู้เรียน
3. ให้ครอบครัว ชุมชน มีส่วนร่วมทุกกระบวนการในการพัฒนาเด็ก
4. ประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในลักษณะเครือข่ายการเรียนรู้
5. เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ
6. จัดบริการเตรียมความพร้อม เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานและจัดบริการทางการศึกษา ให้เพียงพอ และสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของเด็กพิเศษ

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2542 : 47) ได้กล่าวถึงหลักในการจัดการเรียนร่วมไว้ ดังนี้

1. การศึกษาพิเศษนับว่ามีความสำคัญ เด็กพิเศษที่มีระดับสติปัญญาปกติ แต่มีปัญหาทางพฤติกรรมและการสื่อสาร หากได้รับการเตรียมความพร้อมสักระยะหนึ่ง เพื่อเตรียมทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เด็กจะได้รับความสำเร็จพอที่จะเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติได้
2. การจัดการเรียนร่วมในโรงเรียน ควรจัดบริการเสริมที่จำเป็น เช่น การสอนเสริม การฝึกพูด หรือกิจกรรมอื่นที่จำเป็น
3. หลักสูตรที่ใช้ อาจเป็นหลักสูตรเดียวกับเด็กปกติ แต่มีการปรับเนื้อหา แนวทางการประเมินผลให้เหมาะสม
4. ควรมีการจัดเตรียมการเพื่อการเรียนร่วมที่เหมาะสม ตั้งแต่การจัดเตรียมสภาพแวดล้อม การจัดเตรียมบุคลากร ผู้บริหาร ครู บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน การเตรียมเด็กและผู้ปกครองเด็กปกติ
5. ผู้บริหารต้องตระหนักว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่ง ที่จะให้การเรียนร่วมประสบความสำเร็จ โดยต้องสนับสนุน และจัดสิ่งจำเป็นต่อการเรียนร่วม (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา. 2542 : 50)

สำหรับนโยบายระดับโรงเรียน การเรียนร่วมในระดับก่อนวัยเรียนนั้นมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การเตรียมความพร้อมของเด็กเพื่อการเรียนร่วมในขั้นต่อไปนั้น ในด้านความพร้อมในการเคลื่อนไหว การช่วยเหลือตนเอง ทักษะทางสังคม และพัฒนาการทางภาษา ทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ชี้แจงปัญหาด้านนโยบายว่า ปัจจุบันนี้ยังไม่มีความชัดเจนและต่อเนื่องในการจัดระบบการศึกษาพิเศษ รัฐบาลยังไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร เพียงแต่ว่าโรงเรียนใดพร้อมที่จะจัดการเรียนร่วมได้ก็จัด ซึ่งเป็นปัญหามาจนถึงปัจจุบัน ขาดการติดตามผลการดำเนินงานจากผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน เกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา. 2542 : 52)

ผดุง อารยะวิญญู (2546 : 93-95) ได้กล่าวถึง การเรียนร่วม (Inclusion) ระหว่างเด็กพิเศษ กับเด็กปกติไว้ว่า เด็กพิเศษควรมีโอกาสได้เรียนร่วมกับเด็กปกติให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งมีแนวทางที่จะช่วยให้การเรียนร่วมของเด็กพิเศษเป็นไปได้ ดังนี้

1. โรงเรียนมีเจตนาแน่วแน่ ที่จะจัดให้เด็กพิเศษได้เรียนร่วมกับเด็กปกติ
2. โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กพิเศษนั้น ๆ พอสมควร สนใจที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเด็กพิเศษนั้น ๆ โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้ปกครอง การเข้ารับการอบรม เป็นต้น
3. ขอคำแนะนำและปรึกษากับผู้รู้เชี่ยวชาญในการประเมินผลที่แม่นยำ และกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการสอนเด็กพิเศษ
4. มีความกระตือรือร้นที่จะจัดทำแฟ้มข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก จุดอ่อนของเด็ก ความดี ความสามารถของเด็ก ตลอดจนลีลา (Style) ในการเรียนรู้ของเด็ก
5. มีความรู้ความเข้าใจว่า เด็กพิเศษไม่สามารถทำคะแนนได้ดีในการสอบ โดยใช้ข้อสอบมาตรฐาน ซึ่งทักษะความรู้ความสามารถของเด็กไม่เท่าเทียมหรือใกล้เคียงกับเด็กปกติ และการประเมินผลควรใช้วิธีที่แตกต่างไปจากวิธีการที่ใช้กับเด็กปกติ
6. มีความรู้ความเข้าใจว่า การจัดสภาวะแวดล้อมส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม และการเรียนรู้ของเด็ก เช่น การให้เด็กเลือกที่นั่ง ณ ที่นั่งที่เด็กชอบ หรือกับเพื่อนที่เด็กชอบ การทบทวน เนื้อหาวิชา การฝึกประสาทการรับรู้ การควบคุมอาหาร เป็นต้น
7. มีความรู้ความเข้าใจว่าการจัดสภาวะแวดล้อม จะช่วยให้เด็กพิเศษเรียนได้ดีขึ้น
8. ให้ความสนับสนุนในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งจะช่วยให้ทางโรงเรียนสนองตอบต่อปัญหา และความต้องการของเด็กได้ เช่น
 - 8.1 จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือเทคโนโลยีอื่น ๆ เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ รวมถึงสื่อที่จำเป็นทุกชนิดที่จะช่วยให้เด็กเรียนได้
 - 8.2 จัดหาสื่อเครื่องช่วยทางสายตาให้มาก
 - 8.3 จัดให้นักเรียนทำงานในห้องเรียน การบ้าน ทดสอบ ในลักษณะที่สอดคล้องกับ ปัญหาและความต้องการของเด็ก
 - 8.4 จัดหาบริการที่จำเป็นให้ เช่น การบำบัดด้วยการให้ประสาทสัมผัสร่วมกัน
 - 8.5 ส่งเสริมให้เด็กพิเศษได้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมทุกชนิดที่จัดขึ้นในโรงเรียนเท่าที่จะเป็นไปได้ รวมทั้งกิจกรรมนันทนาการและการกีฬา
 - 8.6 จัดการสอนตัวต่อตัวในบางโอกาส ในห้องที่ไม่ทำให้เด็กเสียสมาธิง่าย
 - 8.7 ปรับกฎระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อสภาพปัญหาของเด็ก

9. จัดบริการเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้าน
 - 9.1 การฝึกพูด การแก้ไขคำพูด ทั้งเป็นกลุ่มและรายบุคคล
 - 9.2 จัดหาระบบการสื่อสารที่เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของเด็ก
 - 9.3 ขยายเวลาในการศึกษาออกไปให้สอดคล้องกับความสามารถของเด็ก
10. จัดให้มีหรือพัฒนาขึ้น ซึ่งโปรแกรมการศึกษาที่ไม่มีอยู่ในระบบในปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับความสามารถและวิธีการเรียนรู้ของเด็ก
11. มุ่งมั่นที่จะพัฒนาทักษะทางวิชาการของเด็กควบคู่กันไปกับการปรับพฤติกรรมของเด็ก
12. พยายามอย่างต่อเนื่องในการค้นหาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา และหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
13. สนับสนุนให้เด็กพิเศษได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทุกชนิด รวมทั้งกิจกรรมเข้าค่ายพักแรม ลูกเสือ เนตรนารี หรือกิจกรรมนอกหลักสูตรอื่น ๆ
14. จัดกิจกรรม/โครงการ ให้เด็กพิเศษได้มีโอกาสผูกมิตรกับเพื่อนและหาทางลงไว้ของความเป็นเพื่อน
15. ยอมรับว่าทุกคนมีความแตกต่าง มีจุดเด่น จุดด้อยด้วยกันทั้งนั้น
16. มีความสนใจและเอาใจใส่ต่อครอบครัวของเด็กพิเศษ ตลอดจนยอมรับความแตกต่างของพื้นฐานครอบครัวและวัฒนธรรม
17. พยายามที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กพิเศษ เพื่อให้เด็กได้รับบริการในด้านที่จำเป็นสำหรับเด็ก เช่น
 - 17.1 การสื่อสาร
 - 17.2 การฝึกประสาทการรับรู้
 - 17.3 อารมณ์และพฤติกรรม
18. นำความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับเด็กพิเศษนั้นๆ มาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน

สรุปนโยบายได้ดังนี้ 1) บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกว้างขวางขึ้น 2) พัฒนาเด็กพิการในลักษณะบูรณาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต 3) ทำงานร่วมกับเขตพื้นที่การศึกษาและบุคลากรอื่น ในลักษณะร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจและร่วมรับผิดชอบ (Collaboration)

การจัดการเรียนร่วม

การนำเอาเด็กที่มีความต้องการพิเศษมาเรียนร่วมเป็นแนวคิดใหม่ที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นการให้โอกาสเด็กที่มีความต้องการพิเศษในการเรียนรู้และทำกิจกรรมต่าง ๆ เหมือนเด็กปกติอื่น

ดังนั้นเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกคนและแม้ในวัยหนุ่มสาวหรือวัยผู้ใหญ่ก็ควรจะได้ร่วมอยู่ในสังคม ได้รับการศึกษา สวัสดิการต่าง ๆ ที่มีในสังคมเหมือนคนทั่วไป

ความหมายของการจัดการเรียนร่วม

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 5) ได้ให้คำจำกัดความของการจัดการศึกษาพิเศษเรียนร่วม (Integrated Education) หมายถึง การจัดให้เด็กและเยาวชนที่มีความบกพร่องได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนเรียนร่วมกับนักเรียนปกติทั่วไป และยังให้ความหมายของคำว่า การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม (Inclusive Education) หมายถึง การศึกษาสำหรับทุกคน (Education for all EFA) โดยรับเด็กและเยาวชนพิการหรือมีความบกพร่อง เข้ามาเรียนตั้งแต่เริ่มเข้ารับการศึกษากับนักเรียนทั่วไป และจัดให้มีบริการตามความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละบุคคล และในการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมนั้นต้องให้เด็กและเยาวชนพิการหรือที่มีความบกพร่อง และครอบครัวได้รับการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มคือ ตั้งแต่แรกเกิดทันทีที่พบความพิการ และโรงเรียนต้องมีการจัดเตรียมปรับเปลี่ยนและพัฒนาบุคลากร รวมทั้งผลิตครูการศึกษาพิเศษที่จำเป็นต้องให้มีทักษะที่จะออกไปทำงานกับครูในระบบการศึกษาทั่วไปด้วย

ผดุง อารยะวิญญู และวาสนา เลิศศิลป์ (2551 : 6) ได้ให้นิยามของคำว่า “การเรียนร่วม ” ว่าหมายถึง การจัดให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสเรียนด้วยกัน เคียงคู่กันไปตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ไม่ว่าเด็กคนนั้นจะมีความต้องการพิเศษหรือไม่ก็ตาม ทุกคนเรียนไปด้วยกัน ครูปฏิบัติต่อนักเรียนเหมือนทุกคนเป็นเด็กปกติ

เบญญา ชลธารันนที (2545 : 42) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนร่วม หมายถึง การจัดการศึกษาให้เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษให้มีโอกาสเข้าเรียนร่วมในระบบการศึกษปกติ โดยเปิดโอกาสให้เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้เรียนและทำกิจกรรมร่วมกับเด็กทั่วไป โดยมีครูทั่วไปและครูการศึกษาพิเศษร่วมมือและรับผิดชอบร่วมกัน (Collaboration)

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2546 : 52) ให้คำนิยามว่า การเรียนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือพิการได้เข้าเรียนรู้สังคมและสิ่งแวดล้อมของชั้นเรียนเด็กปกติ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ จากการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและจากการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน

จากความหมายของการเรียนร่วมที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนร่วม หมายถึง การจัดการศึกษาให้เด็กทุกคน ทำให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้าเรียนในโรงเรียนกับเด็กทั่วไป โดยโรงเรียนให้การยอมรับ เอาใจใส่ ให้การช่วยเหลือสนับสนุนในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ของโรงเรียน โดยไม่มีการแบ่งแยก เด็กทุกคนจะได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับความสามารถ เด็กทุกคนจะได้เรียนไปกับเพื่อนในสภาพแวดล้อมเดียวกัน

ปรัชญาพื้นฐานการเรียนร่วม

การจัดการศึกษาการเรียนร่วม มุ่งเน้นการให้โอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน ทั้งการศึกษาในระบบ นอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยยึดหลักการศึกษ เพื่อปวงชน ดังนั้นจึงมีนักการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องได้ให้แนวคิดและปรัชญาไว้ดังนี้

ผดุง อารยะวิญญู (2542 ก : 7) กล่าวว่า การจัดการ โครงการจัดการเรียนร่วมระหว่าง นักเรียนปกติกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษนั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องมีความเชื่อในสิ่งเดียวกัน เชื่อในปรัชญาการศึกษาพิเศษ ปรัชญาของการอยู่ร่วมกันและเท่าเทียมกันในสังคม โดยสรุป หลักการพื้นฐานการเรียนร่วม ดังนี้

1. ในสังคมมนุษย์มีทั้งคนปกติ และที่มีความบกพร่องต่าง ๆ เมื่อสังคมไม่สามารถแยก คนที่มีความบกพร่องออกจากสังคมปกติได้ ดังนั้นไม่ควรแยกการศึกษาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง ควรให้เด็กพิเศษเรียนด้วยกับเด็กปกติเท่าที่สามารถทำได้
2. เด็กพิเศษมีความต้องการและความสามารถซึ่งต่างจากเด็กปกติ ดังนั้นควรจัดรูปแบบ และวิธีการให้แตกต่างไปจากเด็กปกติ เพื่อให้เด็กมีศักยภาพในการเรียนรู้อย่างเต็มที่
3. เด็กแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็เด็กปกติหรือเด็กพิเศษ การศึกษาจะช่วยให้ความสามารถของเด็กแต่ละคนปรากฏเด่นชัดขึ้น
4. เด็กแต่ละคนมีพื้นฐานต่างกันทางการเลี้ยงดูจากครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สติปัญญา และทักษะ การศึกษาจะช่วยให้แต่ละคนได้เรียนรู้เพื่อการปรับตัวเข้าหากันและให้ทัน กับการเปลี่ยนแปลงของโลก
5. เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม การจัดการ การศึกษาจึงต้องจัดเพื่อพัฒนาทุกด้านให้สูงสุด ตามความสามารถและศักยภาพของแต่ละบุคคล

วาริ ธีระจิตร (2541 : 10) ได้ศึกษาการจัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษ กับเด็กปกติ จึงให้ปรัชญาพื้นฐานในการเรียนร่วมไว้ดังนี้

1. ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับบริการทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็คนพิการ หรือปกติ
2. เด็กที่มีความต้องการพิเศษควรได้รับการศึกษาควบคู่ไปกับการบำบัดการฟื้นฟู สมรรถภาพทุกด้านโดยเร็วในทันทีที่ทราบว่เด็กมีความต้องการพิเศษ
3. การจัดการศึกษาพิเศษ ควรคำนึงถึงการอยู่ร่วมกับสังคมคนปกติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเร็ว ที่เด็กเหล่านี้เรียนร่วมกับเด็กปกติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
4. การจัดการศึกษาพิเศษ ต้องปรับให้เหมาะสมกับสภาพความเสียเปรียบของเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษแต่ละประเภทโดยใช้แนวทางการศึกษาของเด็กปกติ

5. การศึกษาพิเศษและการฟื้นฟูบำบัดทุกด้าน ควรจัดเป็นโปรแกรมรายบุคคล ซึ่งบางกิจกรรมอาจจัดเป็นกลุ่มได้สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องคล้ายคลึงกัน

6. การจัดโปรแกรมการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ควรเน้นที่ความสามารถของเด็ก และให้เด็กมีโอกาสประสบความสำเร็จให้มากที่สุด เพื่อที่จะทำให้เด็กมั่นใจแม้ตัวเองจะมีความบกพร่อง แต่มีความสามารถบางอย่างดีเท่ากับเด็กปกติ

7. การศึกษาพิเศษ ควรมุ่งให้เด็กมีความเข้าใจ ยอมรับตัวเอง มีความเชื่อมั่น มีสัจจะแห่งตน และมุ่งให้ช่วยตัวเองได้ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

8. การศึกษาพิเศษ ควรจัดอย่างต่อเนื่องเริ่มตั้งแต่แรกเกิดเรื่อยไป จะขาดตอนไม่ได้ และควรเน้นถึงเรื่องอาชีพด้วย

ศรียา นิยมธรรม และคนอื่น ๆ (2546 : 17) กล่าวว่า คนพิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงควรเตรียมผู้พิการเสียแต่ในขณะเยาว์วัย เพื่อให้มีความพร้อมที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ โดยเชื่อว่าการให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้มีโอกาสเรียนร่วมกับนักเรียนปกติ จะช่วยให้นักเรียนทั้งสองกลุ่มเรียนรู้และมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้บุคคลเหล่านี้สามารถดำรงชีพร่วมกันได้ ในสังคมเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่

เบญญา ชลธารันนที (2548 ก : 53) ได้สรุปปรัชญาเบื้องต้นที่จะทำให้การศึกษาพิเศษบรรลุถึงจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เด็กพิเศษทุกคนสามารถที่จะเรียนฝึกตนเองให้ทำประโยชน์มากขึ้น
2. สมรรถภาพในการทำงานไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพความพิการ
3. ความพิการของเด็กบางคนไม่จำเป็นต้องเป็นความพิการตลอดไป ในหลายกรณี การศึกษาพิเศษอาจจะเป็นเพียงบริการทางการศึกษาชั่วคราวเท่านั้น
4. บุคลากรจะต้องเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถและได้รับการฝึกตลอด ทั้งมีประสบการณ์ในการทำงานของหน่วยงานตนเอง
5. ผู้ให้การศึกษาควรสนใจพิเศษ ในเรื่องพัฒนาการของเด็กพิเศษเพื่อให้เด็กมีภาพพจน์ที่ดีเกี่ยวกับตนเอง (Positive Self-Image) และยอมรับสภาพความเป็นจริงของตน
6. การศึกษาพิเศษควรใช้วิธีการสอนแบบส่งเสริมเอกภาพของบุคคล (Individualized Instruction) หมายความว่า สอนให้เหมาะสมกับความสามารถและความพิการของเด็กแต่ละคน
7. การศึกษาพิเศษควรจัดตั้งแต่ชั้นอนุบาล โดยมีจุดประสงค์ในการป้องกัน ลดปัญหา ความพิการ และทำให้เด็กมีสัจจะแห่งตน (Self-Realization)
8. การศึกษาพิเศษต้องรวมวิชาพลศึกษา นันทนาการและสุนทรียศาสตร์ เพื่อเตรียมเด็กพิเศษให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างสมบูรณ์

9. อาชีวศึกษาและการอาชีพเป็นเรื่องสำคัญในการพิจารณาจัดการศึกษาแก่เด็กพิเศษ

10. ในการจัดเด็กพิเศษเข้าเรียนในโรงเรียนปกตินั้น จะถือเป็นแนวปฏิบัติเมื่อไม่มีปัญหาหรือไม่มียุทธศาสตร์อื่นใด โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เด็กได้รับเป็นสำคัญ

บังอร ต้นปาน (2547 : 31) นักการศึกษาได้นำเสนอปรัชญาพื้นฐานการจัดการเรียนร่วมไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษา ดังนั้นการจัดระบบการศึกษา จึงจัดบริการทางการศึกษาให้แก่มนุษย์ทุกคนโดยไม่แบ่งแยกความบกพร่องหรือฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม จึงควรจัดโครงการและปรับปรุงการปฏิบัติให้เหมาะสมกับความต้องการตามความจำเป็นของแต่ละบุคคล

2. มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นการจัดเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียนและวัยเรียน เพื่อให้เด็กพิเศษอยู่ร่วมกับเด็กปกติยอมก่อให้เกิดคุณค่าและสร้างสรรค์สังคม เพราะเด็กเหล่านี้จะไม่เกิดการแบ่งแยกความแตกต่างของมนุษย์ในสังคม

3. การเรียนการสอนในชั้นเรียนย่อมสนองตามความแตกต่างแต่ละบุคคล ดังนั้น การจัดเด็กพิเศษให้เข้าเรียนในชั้นเรียนร่วม จึงควรได้มีการปรับปรุงการเรียนการสอนให้เป็นการสอนเพื่อบุคคลทั่วไป เพื่อให้พัฒนาความพร้อมและความรู้ความสามารถของผู้เรียนทุกคนให้พัฒนาทุกด้าน ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้เกิดศักยภาพที่สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

เกษม ทองสัมฤทธิ์ (2540 : 24) ได้เน้นถึงสิทธิที่เด็กพิเศษทุกคนควรได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของตนให้ถึงขั้นสูงสุด การศึกษาพิเศษจะต้องเน้นถึงความสามารถ และนักการศึกษาจะต้องมองข้ามความพิการของเด็กเหล่านั้น หลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการศึกษาพิเศษข้างต้น ได้แก่

1. การจัดการศึกษาพิเศษต้องกระทำอย่างจับปล้นทันทีที่พบความต้องการจำเป็นพิเศษ

2. ความพิการบางประการถือว่าเป็นเพียงอาการมากกว่าที่จะเป็นความผิดปกติทางกายภาพ และอาจปรากฏอยู่เพียงชั่วเวลาหนึ่งเท่านั้น

3. เด็กพิเศษคนใดคนหนึ่งอาจต้องการรูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษที่แตกต่างกันไปตามช่วงเวลาช่วงใดช่วงหนึ่งเท่านั้น

4. การจัดบริการทางการศึกษาสำหรับเด็ก ต้องครอบคลุมตั้งแต่เด็กวัยก่อนเรียนจนถึงระดับมัธยมศึกษา

5. การจัดการศึกษาพิเศษในสภาพแวดล้อมที่จำกัดน้อยที่สุดตามความเหมาะสม ย่อมเป็นการช่วยเหลือ สนับสนุนเด็กพิเศษได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย การจัดการศึกษาดังกล่าว จะต้องประสานความสามารถของครูปกติและครูการศึกษาพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพ

จากปรัชญาและทฤษฎีพื้นฐานที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า การให้โอกาสเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้าร่วมเรียนและใช้ชีวิตร่วมกับเด็กปกติ อันจะนำมาซึ่งการปรับตัวเข้าหากัน ยอมรับความแตกต่างของกันและกัน อันอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคทางการศึกษา และสิทธิของการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยไม่มีการแบ่งแยกความบกพร่องหรือฐานะทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้ดำรงชีวิตร่วมกับเด็กปกติได้อย่างมีความสุข

รูปแบบการจัดการเรียนร่วม

การเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติ อาจจัดได้ในหลายรูปแบบ ที่นิยมปฏิบัติกันอยู่ในหลายประเทศและประสบความสำเร็จพอสมควรนั้น ผดุง อารยะวิญญู (2542 ค : 221-223) ได้อธิบายไว้ดังนี้

1. เรียนร่วมในชั้นปกติเป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ และเรียนเหมือนกับเด็กปกติทุกประการ เด็กที่จะเข้าเรียนในลักษณะนี้ได้ ควรเป็นเด็กที่มีความพิการน้อย มีความฉลาดและความพร้อมในด้านการเรียน ตลอดจนมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ และสังคม
2. เรียนร่วมในชั้นปกติและมีครูพิเศษให้คำแนะนำปรึกษา การเรียนร่วมลักษณะนี้ คล้ายคลึงกับวิธีแรกกล่าวคือ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติเต็มเวลา แต่มีครูการศึกษาพิเศษคอยช่วยเหลือ ครูประจำชั้นและครูประจำวิชา ครูการศึกษาพิเศษนี้อาจเรียกว่า ครูที่ปรึกษา ครูประเภทนี้ไม่ทำการสอน โดยตรงแต่ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครูที่สอนเด็ก เช่น แนะนำชี้แจงให้ครูที่สอนชั้นเรียนร่วมเข้าใจความต้องการและความสามารถของเด็กที่มีความต้องการพิเศษช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีสอน ตลอดจนการปฏิบัติต่อเด็ก จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็ก และช่วยประเมินผล พัฒนาการในการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นต้น
3. เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการจากครูเวียนสอน เป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติ และรับบริการด้านการสอนเพิ่มเติมจากครูการศึกษาพิเศษซึ่งจะเดินทางไปตามโรงเรียนต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก เนื่องจากมีจำนวนเด็กในแต่ละโรงเรียนไม่มากนัก ครูจึงเดินทางจากโรงเรียนหนึ่งไปยังโรงเรียนหนึ่ง เมื่อครบสัปดาห์ก็วนกลับมาสอนเด็กกลุ่มเดิม ในโรงเรียนเดิมอีก

4. เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการจากครูเสริมวิชาการ คือ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษจะเข้ามาเรียนกับครูเสริมวิชาการวันละ 1 ถึง 2 ชั่วโมง หรือมากกว่านี้ขึ้นอยู่กับความต้องการพิเศษของเด็ก การสอนเด็กอาจกระทำเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มเล็ก ๆ ก็ได้ และสอนในเนื้อหาที่เด็กไม่ได้รับการสอนในชั้นปกติ หรือเนื้อหาที่เด็กมีปัญหา นอกจากสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษแล้วครูเสริมวิชาการยังมีหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครูปกติในการปฏิบัติต่อเด็กประเภทนี้อีกด้วย

5. ห้องเสริมวิชาการ เป็นห้องที่มีขนาดเท่ากับห้องเรียนหรือมีขนาดใหญ่กว่าหรือเล็กกว่าห้องเรียนก็ได้ ในห้องนี้มีอุปกรณ์เครื่องมือ ตลอดจนเอกสารและหนังสือที่จำเป็นต้องใช้ในการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หากห้องนี้มีขนาดใหญ่ และมีเครื่องมือและอุปกรณ์มาก และให้บริการแก่เด็กอย่างกว้างขวาง อาจเรียกว่าศูนย์วิชาการ

6. ชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติและเรียนร่วมบางเวลา เป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษไว้ในชั้นเดียวกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มีครูประจำชั้นสอนแทบทุกวิชา ยกเว้นบางวิชาที่เด็กต้องไปเรียนร่วมกับเด็กปกติ เช่น พลศึกษา ศิลปศึกษาหรือกิจกรรมนอกหลักสูตรอื่น ๆ

7. ชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ เป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ที่มีความบกพร่องประเภทเดียวกันไว้เป็นกลุ่มเดียวกัน และเป็นกลุ่มขนาดเล็ก เด็กเหล่านี้เรียนในชั้นเรียนพิเศษตลอดเวลา ครูประจำชั้นสอนทุกวิชา

องค์ประกอบที่จะช่วยให้การเรียนร่วมประสบผลสำเร็จ

วาริ ธีระจิตร (2541 : 16) อธิบายว่า การเรียนร่วมเป็นการรวมเด็กพิเศษไว้กับเด็กปกติในด้านเวลา ด้านการเรียนการสอน และด้านสังคมภายใต้พื้นฐานการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งการปรับตัวทางสังคม เพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ตรง และสามารถพัฒนาตนเองไปให้ได้มากที่สุด โครงการเรียนร่วมจะสำเร็จได้ดีย่อมอาศัยองค์ประกอบดังนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการพร้อมที่จะสนับสนุน โครงการ
2. การจัดการอบรมครูผู้สอน
3. ผู้บริหารโรงเรียนควรยอมรับหลักการเรียนร่วม
4. บุคลากรในโรงเรียนต้องยินดีที่จะร่วมมือ
5. ชุมชนในท้องถิ่นต้องพร้อมที่จะสนับสนุน
6. นักเรียนในโรงเรียนปกติควรยอมรับเด็กพิเศษที่มาเรียนร่วม
7. ผู้ปกครองทั้งเด็กปกติและเด็กพิเศษควรให้ความร่วมมือ

เรย์นัลด์ส (ผดุง อารยะวิญญู, 2542 ข : 233-234 ; อ้างอิงจาก Reynolds, 1977. **Teaching Students with Special Needs in Inclusive Settings**. P.40-46) อธิบายว่า องค์ประกอบที่ทำให้ การเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติประสบความสำเร็จมี 10 ประการ ดังนี้

1. ครูจะต้องทำงานประสานกันและร่วมมือกันอย่างดี ระหว่างครูการศึกษาพิเศษ กับครูปกติ
2. หากครูที่สอนเด็กปกติมีปัญหาในการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ทางโรงเรียน ควรหาทางแก้ปัญหา
3. ครูผู้สอนควรมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนร่วม
 - 3.1 มีความเชื่อว่าเด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษา
 - 3.2 ควรมีความตั้งใจในการสอน
 - 3.3 ควรมีการวางแผนการศึกษาอย่างรอบคอบ
 - 3.4 ควรจัดการเรียนการสอนให้มีการยืดหยุ่นได้ รวมทั้งเรื่องขนาดของชั้นเรียน ควรยืดหยุ่นตามจำนวนและความต้องการของเด็ก
 - 3.5 ควรระลึกว่าพัฒนาการของเด็กในด้านอารมณ์ สังคมของเด็กก็มีความสำคัญ เช่นเดียวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. จัดอบรมครูปกติให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
5. การเรียนร่วมควรได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน
6. มีการประเมินการเรียน ความก้าวหน้าในการเรียนของเด็กอย่างสม่ำเสมอ
7. ใช้แหล่งทรัพยากรจากชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
8. ผู้ปกครองมีส่วนร่วมและรับรู้เกี่ยวกับการเรียนร่วม
9. โรงเรียนควรมีความพร้อมก่อนลงมือจัดการเรียนร่วม
10. การคัดเลือกเด็กเข้าเรียนร่วมควรพิจารณาถึงความพร้อมของเด็กเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนร่วมให้ประสบความสำเร็จนั้น ควรมีการทำงานกันเป็นทีม คือ การประสานงานและได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย เช่น ครูการศึกษาพิเศษ ครูปกติ ผู้ปกครอง นักเรียนปกติ บุคคลในชุมชนและผู้บริหาร บุคคลดังกล่าวต้องยอมรับในสิทธิแห่งความเสมอภาคทางการศึกษาที่เด็กพึงได้รับและจัดบริการทางการศึกษาพิเศษให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กแต่ละคน ก็จะทำให้การเรียนร่วมประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้

การบริหารจัดการเรียนร่วมแบบโครงสร้างซีท (SEAT)

การบริหารจัดการเรียนร่วมแบบโครงสร้างซีท (เบญญา ชลธารันนท์, 2548 ข : 7-47) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1. นักเรียน (S – Students)
2. สภาพแวดล้อม (E – Environment)
3. กิจกรรมการเรียนการสอน (A – Activities)
4. เครื่องมือ (T – Tools)

โรงเรียนต้องบริหารองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ตามโครงสร้างซีท เพื่อให้การจัดการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนพิการ หรือที่มีความบกพร่องให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ โดยในแต่ละด้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. นักเรียน (S-Students) หมายถึง นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องและนักเรียนทั่วไป โรงเรียนควรเตรียมความพร้อมของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 เตรียมความพร้อมนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง ในด้านร่างกาย วิชาการ อารมณ์และสังคม และการช่วยเหลือตนเอง หากพิการตั้งแต่แรกเกิดจำเป็นต้องได้รับการบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มหรือเตรียมความพร้อมทันทีที่พบความพิการ เพื่อพัฒนาศักยภาพทุกด้าน ซึ่งในการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มนั้น เป็นช่วงสำคัญที่สุดที่เด็กควรได้รับการเตรียมความพร้อมเพราะช่วงอายุ 0-3 ปี เป็นช่วงที่สมองเจริญเติบโตมากที่สุด การเตรียมความพร้อมทำได้โดยกระตุ้นพัฒนาการในส่วนที่เหลืออยู่ เมื่อได้รับการพัฒนา ระดับการทำงานต่าง ๆ (Functional Level) จะยิ่งสูงขึ้น ในทางกลับกัน หากไม่ได้รับการพัฒนาการกระตุ้นหรือการส่งเสริมส่วนที่เหลืออยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถในการทำงานต่าง ๆ จะเลือนหายไป ทำให้เด็กเสียโอกาสในการเรียนรู้ทันที ดังนั้น การช่วยเหลือฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ ยิ่งทำได้ทัน่วงที่ตั้งแต่เมื่อแรกเกิดและทำได้ถูกต้อง จะสามารถฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการได้อย่างเห็นผลชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น เด็กคนหนึ่งสูญเสียการได้ยินในระดับ 90 เดซิเบล (dB) ตั้งแต่แรกเกิด (หูหนวก) และบุคคลภายในครอบครัวกระตุ้นการได้ยินของเด็กตั้งแต่แรกเกิด โดยเวลาพูดกับเด็กผู้พูดจะหันหน้าตรงกับเด็ก เพื่อให้เด็กได้เห็นการขยับของริมฝีปาก สีหน้า ท่าทาง เอามือของเด็กมาจับคอและริมฝีปาก แล้วลองเป่าลมให้เด็กรู้สึกถึงลมที่ออกมา แสดงให้เด็กรู้ในเวลา que เด็กตอบสนองได้อย่างถูกต้อง การที่เด็กได้รับการกระตุ้นเชิงบวกจะทำให้พัฒนาการทางการได้ยินดีขึ้น นั่นมิได้หมายความว่า การได้ยินเพิ่มขึ้น แต่การได้ยินของเด็กมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ใช้งานได้ดีขึ้น และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ในกรณีที่เด็กพิการภายหลัง เช่น อยู่ในระดับมัธยมศึกษาแล้วดาบอด การเตรียมความพร้อมนักเรียนในช่วงวัยรุ่นนั้นต้องคำนึงถึงจิตใจและการยอมรับความพิการ

หรือความบกพร่องที่เกิดขึ้นภายหลังด้วย ซึ่งถือเป็นเรื่องยากและมีผลต่อจิตใจมาก รวมทั้งต้องมีการเตรียมทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น การทำความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว (Orientation and Mobilities : O & M) เพื่อให้เด็กมีความสามารถในการดำรงชีวิตอิสระ (Independent Living) และช่วยเหลือตัวเองได้มากที่สุดและเร็วที่สุด เป็นต้น

1.2 เตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไป ทางโรงเรียนจะต้องเตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไปในโรงเรียน โดยการให้ข้อมูลเพื่อให้นักเรียนทั่วไปมีความรู้ ความเข้าใจ เกิดการยอมรับ สามารถให้ความช่วยเหลือ และปฏิบัติต่อนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องอย่างถูกวิธีและเท่าที่จำเป็น ที่ผ่านมพบว่า การที่คนส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงลบต่อคนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เช่น สมเพช เหวทนา สงสาร กลัว ไม้ไว้วางใจ มักเกิดจากความไม่รู้ หรือไม่มีข้อมูลที่ถูกต้อง ดังนั้น ครูควรทำความเข้าใจและอธิบายเกี่ยวกับลักษณะความพิการให้นักเรียนทั่วไปในชั้นเรียนได้รู้จัก และควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยให้เด็กทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ครูอาจจัดสถานการณ์จำลองให้นักเรียนทดลองเป็นคนพิการและทำกิจกรรมต่าง ๆ จากนั้นให้อภิปรายถึงความรู้สึกของนักเรียนแต่ละคน กิจกรรมเช่นนี้จะช่วยให้นักเรียนทั่วไปได้เข้าใจถึงความคับข้องใจ ความไม่สะดวกและความลำบากของเพื่อนพิการหรือที่มีความบกพร่องมากขึ้น กิจกรรมอื่นที่ช่วยให้นักเรียนทั่วไปเข้าใจและยอมรับเพื่อนพิการหรือที่มีความบกพร่องมากขึ้น เช่น การเชิญผู้ที่ทำงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิการมาบรรยายให้ฟัง พร้อมทั้งให้ดูภาพยนตร์ สไลด์ แผ่นภาพ บทความ และสื่ออื่น ๆ ประกอบ เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามปัญหาต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ หนังสือและเรื่องราวเกี่ยวกับคนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เพื่อให้นักเรียนในชั้นเรียนและนักเรียนทุกคนในโรงเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ การทัศนศึกษาสถานที่ดูแลคนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เพื่อให้นักเรียนได้เห็นและเรียนรู้ว่าคนพิการหรือที่มีความบกพร่องมีความเป็นอยู่อย่างไร นอกจากนี้ควรสอนทักษะการช่วยเหลือเบื้องต้นในการช่วยเหลือเพื่อนพิการหรือที่มีความบกพร่องเบื้องต้นให้กับนักเรียนทั่วไปด้วย

2. สภาพแวดล้อม (E-Environment) สภาพแวดล้อมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ควรจัดให้นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเรียนในสภาพแวดล้อมที่มีขีดจำกัดน้อยที่สุด (Least Restrictive Environment : LRE) โรงเรียนควรพยายามให้เด็กได้เรียนร่วมในชั้นเรียนทั่วไปมากที่สุด หากไม่สามารถจัดเด็กเรียนร่วมได้เต็มเวลาที่อาจจัดเป็นบางเวลาได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นเฉพาะบุคคล โดยทั่วไป ควรจัดให้นักเรียนทุกคนเข้าเรียนในชั้นเรียนทั่วไป โดยแยกเด็กนักเรียนออกไปจากเพื่อนทั่วไปให้น้อยที่สุด โรงเรียนควรปรับสภาพแวดล้อมโดยใช้หลักวิชาการคือ พิจารณาถึงสภาพความบกพร่องของนักเรียนแต่ละประเภท ตัวอย่างเช่น นักเรียน

ที่มีการเห็นเดือนราชมืดมีโปะไฟที่โตะเรียนและจัดให้นักเรียนมานั่งแถวหน้าสุด รวมทั้งไม่ให้ปัญหาเรื่องแสงสะท้อนจากหน้าต่างเข้ามารบกวนเวลาขณะที่นักเรียนดูกระดานดำ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ควรจัดให้นั่งประมาณแถวที่ 2 หรือ 3 โดยนั่งมุมใดมุมหนึ่งของห้อง เพื่อให้นักเรียนสามารถมองครูและเพื่อนนักเรียนในห้องได้ทั่วถึง นักเรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกายที่นั่งรถเข็นเมื่อจำเป็นต้องเรียนวิชาเกษตรและนักเรียนต้องปลูกผักสวนครัว ครูควรยกระดับแปลงผักให้สูงขึ้นจากพื้นและอยู่ในระดับเดียวกับที่นั่งเก้าอี้รถเข็น เพื่อให้นักเรียนสามารถปลูกผักได้สะดวก นอกจากนี้ควรคำนึงถึงพาหนะที่ใช้ในการรับส่งนักเรียนจากบ้านไปโรงเรียนและจากโรงเรียนไปบ้าน ไปทัศนศึกษาและกิจกรรมอื่น ๆ ที่นักเรียนจะต้องเคลื่อนย้าย นอกจากนี้จะต้องมีการบริหารจัดการตารางเวลาเรียนและห้องเรียน เช่น ห้องเรียนสำหรับการเรียนร่วมควรอยู่ชั้นล่างของอาคาร พื้นห้องเรียนควรราบเรียบและมีการปรับระดับเพื่อความสะดวกในการใช้รถเข็น ห้องน้ำ โตะ เก้าอี้ และให้คำนึงถึงการถ่ายเทของอากาศ แสงจากธรรมชาติ แสงไฟ เป็นต้น

เกณฑ์มาตรฐานการจัดภายนอกอาคารมีดังนี้

2.1.1 สถานที่ตั้ง จะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการอย่างยิ่งถ้าปรับระดับพื้นที่ให้อยู่ในระดับเดียวกับประตูทางเข้า เพราะจะช่วยให้นักพิการเข้าออกได้สะดวกยิ่งขึ้น

2.1.2 ชนิดของตัวอาคาร นิยมอาคารชั้นเดียวมากกว่าอาคารหลายชั้นและถ้าตัวอาคารมีมากกว่า 1 ชั้น ควรมีทางลาดหรือลิฟต์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนพิการที่ต้องใช้เก้าอี้รถเข็น (Wheel chair)

2.1.3 ทางเข้า ควรอยู่ในระดับเดียวกับประตู ถ้าอยู่คนละระดับควรมีทางลาดและบันได หากเป็นห้องชุดทางเข้าควรมีทางไปถึงห้องโถงชั้นล่าง บริเวณทางเข้าที่ใช้ในเวลากลางวันควรมีแสงสว่างไม่น้อยกว่า 5 แรงเทียน เพื่อช่วยให้นักที่มีสายตาเลือนรางมองเห็นได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้พื้นผิวทางเข้าควรปราศจากใบไม้ ขยะ วัสดุชิ้นเล็ก ๆ ที่อาจทำให้นักพิการลื่นหรือสะดุดหกล้มได้

2.1.4 ทางเดิน ควรกว้างอย่างน้อย 1.525 เมตร (60 นิ้ว) เพื่อให้เก้าอี้รถเข็น 2 ตัวสวนทางกันได้ ทางเดินไม่ควรมีทางชันเกินร้อยละ 5 และควรเป็นพื้นระดับเดียวกันตลอดโดยไม่มีบันไดคั่น พื้นทางเดินที่เป็นกรวดหรือหินอาจไม่ปลอดภัยต่อคนพิการ สำหรับคนที่มีสายตาเลือนรางสี และลวดลายขอทางเดินควรเป็นแบบง่าย ๆ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนควรมีที่สังเกตตรงทางเดินที่ไม่สะท้อนแสงตลอดแนวขอบทางเดิน ซึ่งกว้างไม่ต่ำกว่า 0.610 เมตร ควรใช้วัสดุที่มีพื้นผิวแตกต่างกันตรงทางแยก จะช่วยคนที่มีสายตาเลือนรางได้ดีขึ้น และหากทางเดินมาประจบกัน มีลักษณะเป็นรูปตัวที (T) ให้ทำทางลาดจากทั้ง 3 ทิศทาง

2.1.5 ทางข้าม ต้องมีทางลาดจากทางเดินสู่ถนนในบริเวณทางข้ามไม่ควรมีท่อน้ำตรงทางเดินและทางข้าม หากจำเป็นต้องมีความมีสัญลักษณ์เตือนที่เห็นได้ชัดเจนตรงขอบทางลาดควรมีพื้นผิวและสีที่แตกต่างออกไป อาจไม่ต้องใช้สีทา แต่ใช้วัสดุที่แตกต่างออกไป เช่น ให้หินแกรนิตมีสีเทาอ่อนตรงขอบทางลาดบนถนนแอสฟัลต์สีดำ เป็นต้น

2.1.6 ลานจอดรถ ควรมีที่จอดรถให้ใกล้เคียงกับตัวอาคารมากที่สุดและควรทำเครื่องหมายสากลที่บอกให้คนพิการทราบว่าเขาสามารถใช้สถานที่นั้นได้ โดยเฉพาะสำหรับคนที่ต้องใช้เก้าอี้รถเข็น ช่วงจอดรถสำหรับรถแต่ละคันควรกว้าง 3.660 เมตร (12 ฟุต) เพื่อให้คนพิการที่ใช้เก้าอี้รถเข็นผ่านไป

2.1.7 เก้าอี้รถเข็น ใช้เกณฑ์เดียวกับทางเดิน

2.1.8 ต้นไม้ หลีกเลี่ยงการปลูกต้นไม้ที่ให้ผลหรือเมล็ดที่มีหนาม ซึ่งอาจร่วงตกลงพื้น หรือปลูกต้นไม้ที่มีรากโผล่เหนือพื้นดินใกล้ทางเดิน ควรปลูกต้นไม้ห่างจากทางเดินอย่างน้อย 2.140 เมตร (7 ฟุต) และมีรั้ว อิฐ ซีเมนต์ ล้อมรอบบริเวณต้นไม้สูงพอที่จะป้องกันไม่ให้คนพิการตกลงไปในหลุมปลูกต้นไม้

2.1.9 ร่องน้ำ ไม่ควรมีที่ร่องน้ำบนทางเดิน หากจำเป็นต้องมีช่องตะแกรงปิดร่องน้ำ ช่องตะแกรงไม่ควรกว้างเกิน 1.30 ซม. เพื่อป้องกันไม่ให้ปลายไม้เท้า ไม้ค้ำยันหรือล้อรถเข็นตกลงไปในช่องตะแกรง

เกณฑ์มาตรฐานการจัดภายในอาคาร

2.1.1 ประตู ประตูทั้งหมดควรเปิดได้ง่าย และหากประตูเป็นแบบปิดเองก็ควรปิดอย่างช้า ๆ เพื่อให้เวลาแก่คนพิการได้ผ่านช่องประตูเข้ามา ประตูควรเปิดกว้างอย่างน้อย 0.815 เมตร และควรเปิดอ้าได้ ประตูสองบานไม่เหมาะสำหรับคนที่มีความบกพร่องทางร่างกาย นอกจากนี้ควรมีวัสดุพวงกบด้านล่างของประตูสูงขึ้นมาจากพื้น 0.460 เมตร เพื่อสามารถใช้ไม้ค้ำยันไม้เท้า เครื่องช่วยเดินหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของเก้าอี้รถเข็นดันได้ ที่ตั้งประตูควรเป็นท่อนยาวตามแนวตั้งแทนที่จะเป็นลูกบิดทรงกลมเล็ก ๆ เพื่อช่วยให้คนพิการที่ต้องใช้เก้าอี้รถเข็นเปิดประตูได้ในระดับต่างกัน และควรมีสื่อที่แตกต่างจากส่วนอื่นของประตู เพื่อคนที่มีสายตาเลือนรางเห็นได้ง่าย หากเป็นประตูกระจกควรมีเครื่องหมายบอกไว้ เช่น ใช้สีที่ตัดกับสีของประตู เพื่อช่วยให้คนที่มีความบกพร่องทางสายตาเลือนรางมองเห็นได้ชัดขึ้น ไม่ควรมีธรณีประตู หากจำเป็นต้องมีไม่ควรสูงเกิน 0.635 ซม. เพราะคนพิการที่ใช้เก้าอี้รถเข็นไม่สามารถเข็นเข้าออกได้หากสูงกว่านี้ และควรมีสัญลักษณ์เตือนว่าเป็นธรณีประตู

2.1.2 ทางลาด (ทั้งภายในและภายนอกอาคาร) พื้นของทางลาดควรทำด้วยวัสดุที่ไม่ลื่น เช่น ซีเมนต์ ความชันสูงสุดควรเป็น 1:12 กว้างอย่างน้อย 0.815 เมตร และปลายราวจับทั้ง 2 ข้าง

ควรที่จะงอเข้าหรือลง บริเวณด้านล่างของทางลาดควรมีพื้นที่ระดับเดียวกันต่อไปอีก 1.800 เมตร และด้านบน 1.220 เมตร ถ้าทางลาดยาวมากควรมีพื้นที่ระดับเดียวกันกันทุก 9.145 เมตร หรือเมื่อเป็นทางเลี้ยวก็ต้องเป็นพื้นที่มีระดับเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยและเพื่อให้คนพิการ หยุดพัก ความยาวของพื้นที่ที่สั้นอย่างน้อย 1.220 เมตร ความกว้างทางลาดสำหรับคนพิการที่ต้องใช้ เก้าอี้รถเข็นความชันควรเป็น 1 : 20 ฉะนั้นหากไม่สามารถมีทางลาดที่มีความชันตามเกณฑ์มาตรฐาน ก็ควรมีทางลาดที่มีความชัน 1 : 20

2.1.3 บันได หากสามารถเลี่ยงได้ไม่ควรมีบันได สำหรับคนพิการที่สามารถใช้ บันไดได้ ชั้นบันไดควรมีลักษณะมน และส่วนยื่นของพื้นชั้นบันไดแต่ละขั้นไม่ควรเกิน 0.040 เมตร หรือเท่ากับ (1 3/5 นิ้ว) บันไดแต่ละขั้นควรสูงไม่เกิน 0.190 เมตร (7 1/2 นิ้ว) ถ้าเป็นบันไดที่อยู่ ภายในอาคาร และไม่เกิน 0.165 เมตร (6 1/2 นิ้ว) ถ้าเป็นบันไดภายนอกอาคาร แต่หากน้อยกว่า 0.105 เมตร (4 นิ้ว) ก็จะเป็นอันตรายได้ ชั้นบันไดภายในอาคารควรกว้างอย่างน้อย 0.255 เมตร (10 นิ้ว) และภายนอกอาคารควรกว้างอย่างน้อย 0.280 เมตร (11 นิ้ว) ความสูงของบันไดไม่ควรเกิน 2.440 เมตร (8 ฟุต) ควรมีสัญลักษณ์เตือนที่สัมผัสได้ เพื่อบอกให้ทราบว่าทางเดินข้างหน้าจะเป็น บันไดลงไปสู่ชั้นล่าง ควรมีราวจับทั้ง 2 ข้างของบันได (ใช้มาตรฐานเดียวกับราวจับตรงทางลาด) นอกจากนี้ราวจับควรสูงกว่าชั้นบันไดประมาณ 0.815 เมตร (2 ฟุต 8 นิ้ว) ถึง 0.915 เมตร (3 ฟุต) และหากมีเด็กจำนวนมากที่ต้องใช้บันได ควรมีราวจับอีกอันที่สูงจากชั้นบันได 0.610 เมตร (24 นิ้ว)

2.1.4 ทางเดินสาธารณะภายในตัวอาคาร ควรมีราวจับอย่างน้อย 1 ด้าน และ ต้องมี 2 ระดับ คือ สูงจากพื้น 0.660 เมตร (26 นิ้ว) และ 0.815 เมตร (32 นิ้ว) เส้นผ่านศูนย์กลาง ของราวจับไม่ควรเกิน 0.040 เมตร (1 1/2 นิ้ว) และสามารถจับได้สะดวก ควรห่างจากฝาผนัง ประมาณ 0.040 เมตร หรือ (1 1/2 นิ้ว) ทางเดินควรกว้าง 2.430 เมตร (8-12 ฟุต) และไม่ควรมีสิ่งกีดขวาง

2.1.5 พื้น ควรเป็นพื้นเรียบแต่ไม่ลื่น ทำด้วยวัสดุที่ไม่กะเทาะหรือหลุดง่าย พื้นที่ดีที่สุดควรเป็นพื้นยาง ไม่ควรใช้วัสดุที่เป็นมันและสะท้อนแสง และหากพื้นบริเวณใด เป็นอันตรายต่อคน ที่มีความบกพร่องทางการเห็นก็ควรมีสัญลักษณ์เตือนบอกที่สามารถสัมผัสได้

2.1.6 แสงสว่าง แสงสว่างที่ใช้สำหรับคนทั่วไปเพียงพอแล้วสำหรับคนพิการทั่วไป แต่สำหรับผู้มีสายตาเลือนรางต้องใช้ไฟที่มีแสงสว่างมากกว่าปกติ ควรใช้วัสดุที่พื้นผิวมีคุณสมบัติ ในการขจัดแสงสะท้อน แสงส่องเข้าตาหรือเงา และควรใช้แสงสว่างบอกตำแหน่งบันได ราวจับ ทางแยก นอกจากนี้ควรหลีกเลี่ยงการใช้ไฟกะพริบ

2.1.7 ห้องน้ำ ควรกว้างอย่างน้อย 1.525 เมตร (5 ฟุต) และลึก 1.525 เมตร (5 ฟุต) ควรมีราวจับตรงด้านข้างและด้านหลังของ โถส้วม ซึ่งทำด้วยท่อเหล็กยาวให้ได้อย่างน้อย 0.610 เมตร (2 ฟุต) มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.032-0.038 เมตร (1 1/4 - 1 1/2 นิ้ว) เพราะคนพิการจะทิ้งน้ำหนัก

ลงบนราวจับมากเวลาใช้ส้วม ราวจับด้านหลักโถส้วม ควรสูงจากที่นั่งของโถส้วมประมาณ 0.280 เมตร (11 นิ้ว) สำหรับราวจับด้านข้างให้ติดท่ามม 50 องศากับพื้น ที่กอดตรงโถส้วมควรติดกับฝาผนังห้องน้ำ เพราะคนพิการที่ใช้เก้าอี้รถเข็นสามารถกดได้ง่าย ที่นั่งโถส้วมควรสูงจากพื้น 0.255 เมตร (10 นิ้ว) สำหรับห้องน้ำผู้ชาย ที่ปีสวาระไม่ควรสูงเกิน 0.485 เมตร (19 นิ้ว) จากพื้น อ่างล้างมือควรมีความสูงจากพื้น 0.610 เมตร (2 ฟุต) กระจกควรสูงจากระดับพื้น 0.915 เมตร (3 ฟุต) ถ้าจำเป็นควรติดกระจกทั้ง 2 ระดับ กระจกเขี่ยมือและสบู่วางในที่ต่ำพอที่คนพิการที่ใช้เก้าอี้รถเข็นเอื้อมถึง มีการถ่ายเทอากาศอย่างเพียงพอ มีแสงสว่างอย่างน้อย 30 แรงเทียน ก๊อกน้ำควรมีสีชัดเจน หรือตัวอักษรนูนขึ้นมาให้สัมผัสได้ ในห้องน้ำสิ่งที่สำคัญคือ ประตูห้องน้ำควรกว้าง 0.815 เมตร (32 นิ้ว) ควรเปิดออกด้านนอก และที่ล็อกประตูควรเปิดออกได้จากภายนอกในกรณีเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน พื้นห้องน้ำควรมีระดับเดียวกันทั้งหมด และถ้ามีแต่โถส้วมที่เป็นแบบนั่งยอง ๆ ก็อาจดัดแปลงทำเป็นที่นั่งสูงขึ้นและเลื่อนเข้าไปคร่อมเมื่อใช้

2.1.8 โทศัพท์ ควรติดตั้งให้ต่ำพอสำหรับคนพิการที่ใช้เก้าอี้รถเข็นเอื้อมถึงไปหยิบหูฟังและหมอนหมายเลขโทศัพท์ได้ โทศัพท์สูงจากพื้นประมาณ 1.625 เมตร หรือ (64 นิ้ว) หากเป็นโทศัพท์สาธารณะควรติดตั้งตรงฝาผนัง และหากเป็นตู้ก็ไมควรมีประตูและไม่ยกพื้น ซึ่งทำให้คนพิการที่นั่งเก้าอี้รถเข็น เข็นเข้าไปไม่ได้ ควรใช้แสงสว่างอย่างน้อย 50 แรงเทียน ส่องตรงที่หมอนและที่บอกวิธีใช้ และควรมีตัวเลขนูนเหนืออักษรเบรลล์กำกับตรงที่หมอนหรือกดตัวเลข

2.1.9 สวิตซ์ไฟ และปุ่มต่าง ๆ ควรให้ต่ำพอที่คนพิการที่ใช้เก้าอี้รถเข็นเอื้อมเปิดปิดได้และมีอักษรเบรลล์กำกับสำหรับคนที่มีความบกพร่องทางการเห็น

2.1.10 ระบบเตือนภัย ควรเป็นระบบที่ทั้งได้ยินและมองเห็นเสียง ควรตั้งพอที่คนหูตึงจะได้ยิน และระบบเตือนภัยที่มองเห็น ควรจัดเป็นแสงกระพริบน้อยกว่า 5 ครั้ง ต่อวินาที มีประตูทางออกฉุกเฉินจัดไว้ให้คนที่มีความบกพร่องทางการเห็นสามารถสัมผัสและทราบได้ว่าเป็นประตูทางออกฉุกเฉิน

2.1.11 ลิฟต์ หากคนพิการอาศัยอยู่ภายในอาคารที่มีสองชั้นขึ้นไป ควรจัดให้มีลิฟต์ขนาด 2.325 เมตร (25 ตารางฟุต) ปุ่มกดควรอยู่ต่ำพอที่คนพิการที่นั่งเก้าอี้รถเข็นสามารถกดได้ คือ อยู่สูงไม่เกิน 1.220 เมตร (4 ฟุต) จากพื้น ประตูลิฟต์ควรเปิดกว้างได้อย่างน้อย 0.815 เมตร (2 ฟุต 8 นิ้ว) และเปิดนาน 3-4 นาที ควรมีราวจับทั้ง 3 ด้าน ภายในลิฟต์และสูงจากพื้น 0.915 เมตร (3 ฟุต) ปุ่มกดภายในลิฟต์ ควรอยู่สูงจากพื้นไม่เกิน 1,500 เมตร (4 ฟุต 11 นิ้ว) และอยู่ห่างจากฝาประตู 0.510 เมตร (1 ฟุต 8 นิ้ว) ควรมีอักษรเบรลล์กำกับที่ปุ่มกดและมีเสียงบอกวาลิฟต์ขึ้น (หนึ่งครั้ง)

หรือลง (2 ครั้ง) และถูกสรุปว่าขึ้นหรือลง ความมีแสงที่เห็นได้ชัดเจนควรมีเสียงบอกวาฬที่ขึ้นลง ขึ้นไปหนและควรมีแสงสว่างภายในลิฟต์อย่างน้อย 5 แสงเทียน

2.2 บุคคลที่เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อมของเด็ก ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูและบุคลากรอื่นในโรงเรียน โรงเรียนทั่วไปที่มีการจัดการเรียนร่วม ผู้บริหารจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในโรงเรียนที่จะเป็นผู้นำและสร้างบรรยากาศของการยอมรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเรียนร่วมในโรงเรียน หากทางโรงเรียนมีการจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนไว้แล้ว ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องนำเสนอเรื่องการจัดการเรียนร่วมให้คณะกรรมการโรงเรียนทราบและพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนร่วมประจำโรงเรียน ซึ่งควรประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ ครูทั่วไป ครูการศึกษาพิเศษ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และบุคลากรภายนอก เพื่อกำหนดนโยบายในการจัดการเรียนร่วม แนวทางการดำเนินงาน จัดสรรงบประมาณ บทบาทหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน และรูปแบบในการจัดการเรียนร่วม เมื่อคณะกรรมการจัดการเรียนร่วมประจำโรงเรียนประชุมกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานในการจัดการเรียนร่วมเรียบร้อยแล้ว ทางโรงเรียนต้องจัดการประชุมชี้แจงถึงนโยบายของโรงเรียน และมอบหมายหน้าที่ให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยให้ถือเป็นปริมาณงาน พร้อมทั้งให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและร่วมเป็นเจ้าของโครงการ นอกจากนี้ทางโรงเรียนต้องจัดทำป้ายประกาศนำเสนอในลักษณะของโปสเตอร์ แผ่นพับ วิดีโอ หรือป้ายนิเทศ เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการให้บุคคลที่เกี่ยวข้องรับทราบเกี่ยวกับนโยบายประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองของเด็กพิการหรือที่มีความบกพร่องอาสาเป็นวิทยากร หรือหากมีกิจกรรมการดำเนินงานด้านคนพิการในสังคมที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนร่วมจะได้เผยแพร่ให้ทุกคนได้รับทราบ ครูทั่วไปและครูการศึกษาพิเศษต้องเห็นที่ปรึกษาซึ่งกันและกัน โดยการทำงานเป็นทีม

3. กิจกรรมการเรียนการสอน (A : Activities)

กิจกรรมการเรียนการสอน คือ กิจกรรมภายในและภายนอกห้องเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนที่จะช่วยให้นักเรียนทั่วไปและนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องได้รับการพัฒนา ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งประกอบด้วย

3.1 การบริหารการจัดการหลักสูตร แบ่งออกเป็น

3.1.1 การปรับหลักสูตรทั่วไป คือ ปรับหลักสูตรที่ใช้กับนักเรียนทั่วไป ใช้กับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เช่น สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น อาจปรับจากการวาดรูปมาเป็นการปั้นแทน สำหรับนักเรียนที่มีความต้องการบกพร่องทางการได้ยิน อาจปรับให้ไม่ต้องอ่านออกเสียง

3.1.2 การจัดทำหลักสูตรเฉพาะ คือ หลักสูตรที่เป็นแนวทางการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย (หลักสูตรสำหรับหรือหลักสูตรคู่ขนาน) ซึ่งถือเป็นหลักสูตรเฉพาะบุคคล โดยพิจารณาจากระดับความพิการจากแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลของนักเรียนโรงเรียนอาจประยุกต์ตามแนวทางของกรมวิชาการ สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหลายคนไม่สามารถเรียนรู้ได้ตามหลักสูตรทั่วไป จำเป็นต้องจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยเฉพาะ โดยการจัดเป็นชั้นเรียนทั่วไปให้มีลักษณะคู่ขนานไปกับระดับชั้นเรียนที่เพื่อนนักเรียนทั่วไปเรียนอยู่

3.1.3 การจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติมสอนทักษะเฉพาะที่จำเป็นให้แก่เด็กพิการหรือที่มีความบกพร่อง เช่น ทักษะการดำรงชีวิต ได้แก่ การรับประทานอาหาร การดูแลบ้านเรือน การทำความสะอาดร่างกาย การไปซื้อของ การใช้โทรศัพท์สาธารณะ การใช้บริการของไปรษณีย์ ธนาคาร ทักษะการอ่านเขียนอักษรเบรลล์ ทักษะการทำความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว ทักษะการใช้แว่นขยายสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติก ภาษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เป็นต้น

3.2 แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) เป็นแผนการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องต้องการเรียน ชื่อย่อว่า IEP กระทรวงศึกษาธิการได้ออกกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจะต้องจัดทำ IEP ให้กับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นเฉพาะบุคคลทุกคน โดยต้องตรวจสอบเพื่อบ่งชี้จุดเด่นและจุดด้อยของนักเรียน รวมถึงความต้องการจำเป็นพิเศษ นอกจากนี้กระทรวงศึกษากำหนดหลักเกณฑ์สำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2545 โดยให้มีการจัดสรรงบประมาณแต่ละปีเป็นเงินอุดหนุนสำหรับคนพิการในอัตราที่มากกว่า แต่ไม่เกิน 5 เท่า ของเงินอุดหนุนด้านสื่อและวัสดุการศึกษาที่จัดสรรให้แก่เด็กนักเรียนทั่วไปต่อคน

วัตถุประสงค์ในการใช้ IEP มีอยู่ 2 ประการ คือ

3.2.1 เป็นแผนการจัดการศึกษาที่เขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรสำหรับเด็กคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ IEP หรือที่ประชุมเด็กเฉพาะกรณีเกี่ยวกับเด็ก IEP จะมีข้อมูลในการจัดเด็กเข้ารับบริการการศึกษาและบริการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

3.2.2 เป็นเครื่องมือในการจัดการกับกระบวนการตรวจสอบและกระบวนการสอนทั้งหมด ฉะนั้น IEP ในแง่ที่เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการตรวจสอบและกระบวนการสอนจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมินผลและวิธีการสอน

เหตุผลในการจัดทำ IEP

3.2.1 เพื่อให้สอดคล้องกับกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาและ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาสำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2545 และ มาตรา 10 วรรค 3 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งกำหนดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และสิทธิ ในการรับบริการช่วยเหลือตามความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละบุคคล

3.2.2 เพื่อประกันความเหมาะสมในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กพิการหรือที่มีความบกพร่องตามความต้องการจำเป็นพิเศษทางการเรียนร่วมของเด็กแต่ละบุคคล

3.2.3 เพื่อประกันว่าได้มีการจัดบริการทางการศึกษาพิเศษต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้จริง

3.2.4 เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการควบคุมและติดตามผลการให้บริการ

3.3 แผนการสอนเฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan : IIP) เป็นแผนการสอน ที่จัดขึ้นเฉพาะเจาะจงสำหรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องคนนั้น ๆ ในวิชาหรือทักษะที่เป็น จุดอ่อน แผนการสอนเฉพาะบุคคลนี้จัดทำขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์และเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ใน IEP

3.4 การตรวจสอบทางการศึกษา (Education Assessment) หมายถึง กระบวนการที่ใช้ วิธีการต่าง ๆ หลายวิธี ในการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวกับนักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ในการ ที่จะกำหนดปัญหาและหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหา 3 ด้าน คือ ด้านวิชาการ พฤติกรรม และร่างกาย รวมทั้งตัดสินใจเกี่ยวกับนักเรียนในเรื่องการส่งต่อ การคัดแยก การกำหนดประเภทเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษ การวางแผนการสอน และการประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน

3.5 เทคนิคการสอน ที่ควรนำมาใช้กับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นพิเศษ มีดังนี้

3.5.1 การวิเคราะห์งาน (Task Analysis) เป็นเครื่องมือ 2 อย่าง คือ เป็นเทคนิค การสอน และเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบหรือประเมินเด็กว่ามีทักษะในเรื่องนั้น ๆ แล้วหรือไม่ การวิเคราะห์งาน สามารถใช้ได้หลายกรณี โดยทั่วไปคนหลายคนเข้าใจผิดคิดว่างานใช้สอนเฉพาะ ทักษะ การดำรงชีวิตหรือการฝีมือ เช่น การสอนนกด้ายโบลานเท่านั้น ในความเป็นจริงสามารถนำ เทคนิคการวิเคราะห์งานไปใช้ในด้านวิชาการได้ด้วย ในวิชาคณิตศาสตร์ หากต้องการสอนทักษะใหม่ ต้องมีการประเมินพื้นฐานความรู้เดิมของเด็กก่อนที่จะเริ่มสอนทักษะเบื้องต้นที่เด็กควรจะรู้ ก่อนที่จะเริ่มสอนทักษะใหม่ ยกตัวอย่างเช่น ในการสอนเกี่ยวกับการบวก ซึ่งการบวกคือการรวมกัน $1 + 1 = 2$ ต้องมีทักษะเบื้องต้นที่เด็กควรจะรู้ก่อนที่จะมาถึงทักษะตรงนี้ ในการวิเคราะห์งานจะช่วย

ให้ครูตรวจสอบได้ว่า เด็กจะต้องมีพื้นฐานวิชาความรู้อะไรก่อนมาเรียนเนื้อหา นี้ ดังนั้น ในการบวกเลข เด็กต้องรู้จักตัวเลข 0 ถึง 9 และรู้ความหมายและค่าของตัวเลขแต่ละตัว หากไม่รู้ค่าของจำนวน เด็กบวกเลขไม่ได้ นอกจากนี้เด็กต้องรู้จักและเข้าใจค่าประจำหลัก ในการสอนหลักเดียว ครูอาจไม่ประสบปัญหาอะไร เช่น $1 + 1 = 2$ แต่เมื่อเป็นเลข 2 หลัก เด็กต้องรู้จักหลักสิบ หลักร้อย หลักพัน จึงบวกเลขเพิ่มเติมขึ้นได้ ทุกอย่างมีกระบวนการของการใช้ทักษะการวิเคราะห์งานมาเป็น เทคนิคการสอน เพื่อให้ครูตรวจสอบและประเมินว่าเด็กมีพื้นฐานเพียงพอแล้วหรือไม่ ดังนั้น เวลาครูจะสอนเด็กพิการหรือที่มีความบกพร่อง เด็กอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แต่มีความรู้พื้นฐาน ในวิชาเลขอาจไม่ถึงระดับชั้นอนุบาล 3 ยังไม่รู้ค่าของแต่ละตัวเลข การที่ครูจะมาสอนเนื้อหาวิชา คณิตศาสตร์ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จึงเป็นไปได้ สิ่งที่ครูทำได้คือ พิจารณาว่า เด็กมีพื้นฐาน ความรู้อยู่ในระดับใด แล้วเริ่มต้นจากจุดนั้นขึ้นมาเรื่อย ๆ

3.5.2 การสอนโดยเพื่อนช่วยสอน (Peer Tutoring) การสอนโดยเพื่อนช่วยสอน (Peer Tutoring) หมายถึง วิธีการสอนที่ให้นักเรียนช่วยสอนให้เพื่อน เกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ แบบตัวต่อตัว หรือ 1: 1 โดยเพื่อนช่วยสอนอาจเป็นนักเรียนชั้นสูงกว่าหรือนักเรียนชั้นเดียวกัน อายุเท่ากันแต่มีความสามารถสูงกว่ามาสอน

3.5.3 ระบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Buddy System) ในการจัดการเรียนการสอน โดยเพื่อนช่วยเพื่อนในด้านวิชาการยังต้องอาศัยความร่วมมือของเพื่อนนักเรียนทุกคน ในการส่งเสริม กำลังใจและช่วยเหลืออำนวยความสะดวกเพื่อนนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องในเรื่องทั่วไป เช่น นำทางไปห้องเรียน ห้องน้ำ และโรงอาหาร อ่านหนังสือบนกระดานหรือแผ่นใส สื่อสารกับผู้อื่น เขียนตัวอักษรปกติให้ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าระบบเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นการฝึกทักษะทางสังคม ระหว่างเพื่อนนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องและนักเรียนทั่วไป การจัดการเรียนการสอน ระบบเพื่อนช่วยเพื่อนจะทำให้นักเรียนเกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นักเรียนทั่วไปได้เรียนรู้วิธีการ ช่วยเหลือบุคคลพิการหรือที่มีความบกพร่องได้เรียนรู้วิธีการปฏิบัติต่อเพื่อนที่ให้ความช่วยเหลือ หรืออำนวยความสะดวกแก่ตนเองอย่างถูกวิธี อย่างไรก็ตาม ครูผู้จัดการเรียนการสอนระบบ เพื่อนช่วยเพื่อนอาจทุ่มเทเวลาในการช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้แก่เพื่อนอย่างเต็มที่ หรือเกิดความรู้สึกว่าหากทำงานร่วมกันกับเพื่อนอาจต้องใช้เวลามากกว่า จึงทำกิจกรรมต่าง ๆ แทนเพื่อนเกือบทุกกิจกรรม อาจส่งผลให้นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเกิดความรู้สึกว่า ตนเองทำอะไรไม่ได้ดีพอ และรู้สึกว่าตนเองด้อยค่าไปในที่สุด ดังนั้นครูผู้จัดการเรียนการสอน ระบบเพื่อนช่วยเพื่อนจึงควรให้ความรู้ในการปฏิบัติตนระหว่างเพื่อนให้เข้าใจก่อน หากพบว่า เกิดปัญหาใด ๆ ครูควรช่วยเหลือและแนะนำเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนระบบดังกล่าว เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง

3.6 การรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน การติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน ในปัจจุบันใช้วิธีการทบทวนและปรับ IEP ปีละอย่างน้อย 2 ครั้ง รวมทั้งมีการรายงานความก้าวหน้าของนักเรียนโดยสรุปจาก IIP ที่ใช้สอนเด็กในแต่ละสาระการเรียนรู้ ทักษะ และกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะมีการระบุว่าประเมินโดยวิธีใดและใช้อะไรเป็นเกณฑ์ โดยครูแต่ละคนจะประเมินผลและให้เกรดนักเรียนเฉพาะส่วนของตนเอง พร้อมทั้งมีรายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาการของนักเรียน พิกัดหรือที่มีความบกพร่องประกอบด้วย แล้วจึงนำผลการประเมินของครูแต่ละคนมาตัดสินใจร่วมกัน วิธีนี้จะทำให้ผลการเรียนของนักเรียนพิกัดหรือที่มีความบกพร่องเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย รวมถึงพ่อแม่ของตัวนักเรียนเอง

3.7 การจัดกิจกรรมการสอนนอกห้องเรียนและชุมชน นอกจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดภายในชั้นเรียนและภายใน โรงเรียนแล้ว ยังมีกิจกรรมนอกโรงเรียนซึ่งทางโรงเรียนควรมีการบริหารจัดการในเรื่องเกี่ยวกับความปลอดภัย ยานพาหนะ ที่พัก ฯลฯ เพื่อช่วยให้การเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่ของนักเรียนพิกัดหรือที่มีความบกพร่องเป็นไปอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ลักษณะกิจกรรมกับนักเรียนทั่วไปในสนามเด็กเล่น กิจกรรมห้องสมุดให้มีการปรับห้องสมุดโดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information and Communication Technology : ICT) เข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อคนพิการทุกประเภทมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จัดให้มีบริการหนังสือในรูปแบบของหนังสือเสียง เป็นต้น

3.8 การประกันคุณภาพ

3.8.1 โรงเรียนควรจัดตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพการจัดการเรียนร่วมขึ้นมา โดยที่คณะกรรมการประกันคุณภาพ ควรมีขั้นตอนการทำงานดังนี้

- 1) ประชุมเพื่อแถลงนโยบายกับผู้บริหาร ครู บุคลากรอื่นในโรงเรียนและผู้ปกครอง
- 2) จัดทำป้ายนิเทศ แผนพับเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบนโยบาย
- 3) ประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับองค์ประกอบหรือตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ในการประกันคุณภาพการจัดการเรียนร่วมอย่างชัดเจน
- 4) กำหนดการประกันคุณภาพการจัดการเรียนร่วม
 - (1) การจัดอบรมบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับการเรียนร่วม
 - (2) จัดห้องสอนเสริม
 - (3) จัดประชุมครู/ผู้ปกครองอย่างน้อย 2 ครั้ง/ 1 ปีการศึกษา
 - (4) จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP)
 - (5) จัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP)

(6) ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรม รวมทั้งดูความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมด้วย

(7) นำเสนอผลการประกันคุณภาพให้ผู้บริหารและบุคลากรอื่น ๆ ทราบ

(8) หากมีหน่วยงานภายนอกมาขอผลการประกันคุณภาพการจัดการเรียนร่วม ก็สามารถนำเสนอผลการประกันคุณภาพให้แก่หน่วยงานภายนอกได้รับทราบกลไกในการดำเนินงาน

3.8.2 กลไกในการดำเนินงาน เมื่อคณะกรรมการการประกันคุณภาพได้มีการประชุมและรับทราบนโยบายร่วมกันแล้ว การดำเนินงานในเรื่องการกำหนดระบบการประกันคุณภาพการจัดการเรียนร่วมนั้นเป็นระบบการประเมินผลภายใน โดยให้ความสำคัญกับการประเมินตนเอง (Self - evaluation) กระบวนการในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของโรงเรียนในด้านการจัดการเรียนร่วมนั้น จะต้องเริ่มจากขั้นตอนดังนี้

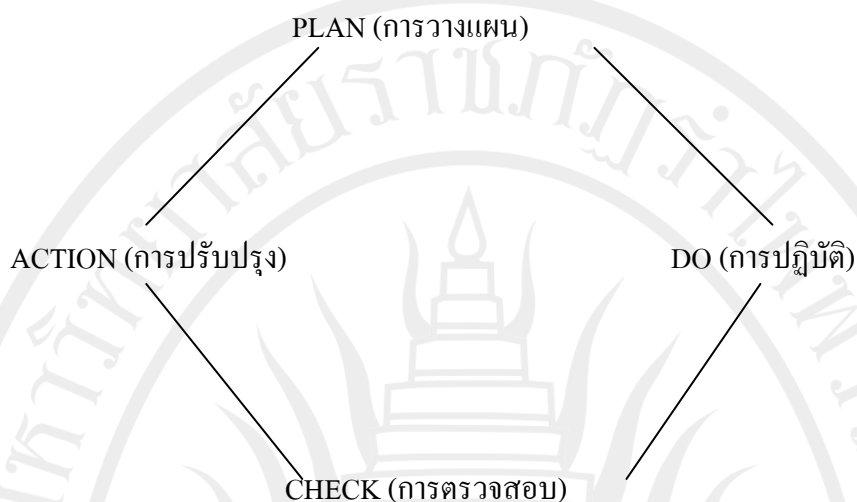
1) การวางแผน (Plan) การวางแผนเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการจัดการเรียนร่วม เนื่องจากการจัดการเรียนร่วมนั้นต้องมีบุคคลหลายกลุ่มเข้ามาทำงานร่วมกันตั้งแต่ผู้บริหาร ครูทั่วไป ครูการศึกษาพิเศษ ผู้ปกครองนักเรียนทั่วไปและนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องซึ่งการทำงานในลักษณะนี้ เรียกว่า Collaboration

2) การปฏิบัติงาน (Do) การปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดขึ้นซึ่งคณะทำงานจะต้องมีแผนงานที่เป็นรูปธรรม มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วนงานอย่างชัดเจนอาจจัดทำเป็นปฏิทินการปฏิบัติงาน โดยกำหนดวัน เดือน ปี ของการเริ่มต้นปฏิบัติงานและกำหนดวันสิ้นสุดเพื่อจะได้วัดและประเมินผลการปฏิบัติงานในขั้นต่อไป

3) การตรวจสอบ (Check) การตรวจสอบข้อมูลของตนเองต้องมีฐานข้อมูลในการรับอย่างชัดเจน คณะทำงานต้องกำหนดองค์ประกอบหรือตัวชี้วัด รวมทั้งเกณฑ์ในการชี้วัดอย่างชัดเจน คณะทำงานอาจกำหนดองค์ประกอบและเกณฑ์ในการประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยตนเอง

4) การปรับปรุงแก้ไข (Action) การปรับปรุงแก้ไขเกิดจากการตรวจสอบขั้นตอนการปฏิบัติงานจากการประเมิน แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5) การรายงานผลการประเมิน คณะทำงานจะต้องจัดรายงานผลการประเมินตนเอง (Self Study Report) กำหนดแบบการนำเสนอ และรูปแบบการนำเสนอและรูปแบบการเผยแพร่ โดยต้องเผยแพร่ให้บุคลากรทุกกลุ่มและทุกคนรับทราบ

ภาพประกอบ 2 วงจรการทำงานแบบ PDCA (สุวิมล ว่องวานิช. 2546 : 36)

3.8.3 กิจกรรมการประกันคุณภาพ การจัดกิจกรรมการประกันคุณภาพนั้น จะต้องมีการประชุมเพื่อทำความเข้าใจกับบุคลากรทุกกลุ่ม ถือว่าการประชุมหรือการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการประกันคุณภาพการจัดการเรียนร่วมเป็นกิจกรรมแรกที่คณะกรรมการประกันคุณภาพการจัดการเรียนร่วมจะต้องทำ จากนั้นควรมีการให้ข้อมูลสารสนเทศแก่บุคลากรทุกคนให้รับทราบ โดยมีวิธีการดังนี้

- 1) จัดป้ายนิเทศ เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลสารสนเทศในโรงเรียน ซึ่งควรจัดเป็นระยะ ๆ แสดงให้เห็นผลการดำเนินงานของการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
- 2) จัดทำแผ่นพับ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรในโรงเรียนและบุคคลทั่วไปได้รับทราบ
- 3) จัดประชุมครู ผู้ปกครอง และนักเรียน เพื่อให้รับทราบในเรื่องการประกันคุณภาพของการจัดการเรียนร่วม
- 4) จัดอบรมครู ให้มีความรู้ในเรื่องการจัดการเรียนร่วม ความรู้ด้านการศึกษาพิเศษ โดยอาจเชิญวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญมาบรรยาย
- 5) จัดส่งครูและบุคลากรไปอบรม สัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการความรู้ ในด้านการจัดการเรียนร่วม การศึกษาพิเศษ ตามหน่วยงานต่าง ๆ

4. เครื่องมือ (T : Tools)

เครื่องมือ หมายถึง สิ่งที่นำมาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการเรียนร่วม ช่วยให้นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเกิดการเรียนรู้ และดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เป็นการช่วยสนับสนุนให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เครื่องมือดังกล่าวหมายถึง สิ่งต่อไปนี้

4.1 นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป็นการกำหนดทิศทางในการปฏิบัติงาน และระบบการให้บริการที่ชัดเจน ทำให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนและบุคคลทั่วไป รวมทั้งพ่อแม่รับรู้ ว่าโรงเรียนมีโครงการเรียนร่วม ซึ่งควรกำหนดให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และรัฐบาล

4.2 งบประมาณ โรงเรียนจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณให้เป็นการเฉพาะเพื่อการจัดการเรียนร่วมให้กับเด็กพิการหรือที่มีความบกพร่อง

4.2.1 การสรรหาแหล่งเงิน อาจได้มาจากงบประมาณจากต้นสังกัด

- 1) วางแผนในการใช้จ่ายเงิน
- 2) วิเคราะห์การใช้จ่ายเงินก่อนใช้จ่ายจริง
- 3) นำไปใช้
- 4) วิเคราะห์การใช้จ่ายเงินหลังการใช้จ่ายจริง
- 5) ประเมินการใช้จ่ายจริง

4.3 ระบบการบริหารจัดการ หากทางโรงเรียนได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนไว้แล้ว ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องนำเสนอเรื่องการจัดการเรียนร่วม จัดตั้งคณะกรรมการวางแผน โดยนำเสนอให้มีการแต่งตั้งผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เข้าร่วมเป็นกรรมการเพิ่มอย่างน้อย 1 คน และในคณะกรรมการโรงเรียนควรมีผู้ปกครองของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเข้าร่วมในคณะกรรมการด้วยอย่างน้อย 1 คน จัดประชุมบุคลากรและผู้ปกครองนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนร่วมประจำโรงเรียน โดยให้มีอำนาจหน้าที่ กำหนดนโยบายในการจัดการเรียนร่วม เพื่อเสนอผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการโรงเรียน กำหนดแนวทางการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณ กำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน กำหนดรูปแบบในการจัดการเรียนร่วม และร่วมมือกับหน่วยงานและบุคลากรนอกที่เกี่ยวข้อง แต่งตั้งผู้รับผิดชอบการจัดการเรียนร่วมแทนหัวหน้าโครงการ ทำหน้าที่ประสานงานและเลขานุการของคณะกรรมการจัดการเรียนร่วม 1 คน โดยแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลประมาณ 5-7 คน ต่อเด็ก 1 คน โดยมีผู้อำนวยการ/ ครูใหญ่ หรือผู้ช่วยเป็นประธาน และมีครูหรือตัวแทนครูที่สอนนักเรียนพิการ ครูการศึกษาพิเศษ ผู้ปกครอง

นักจิตวิทยา ผู้เชี่ยวชาญอื่นที่เกี่ยวข้อง และพ่อหรือแม่ของเด็กร่วมเป็นกรรมการ โดยให้ครูการศึกษาพิเศษเป็นผู้ประสานงานในการจัดทำ IEP และดำเนินการสอนตาม IEP โดยจัดทำ IEP สำหรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง

4.4 กฎกระทรวง ได้แก่ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พุทธศักราช 2545 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาสำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2545 เป็นเครื่องมือในการกำหนดให้นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา เพื่อนำมาใช้ในการเรียนร่วม และกำหนดให้มีการจัดสรรงบประมาณแต่ละปีเป็นเงินอุดหนุนสำหรับคนพิการ ในอัตราที่มากกว่าแต่ไม่เกินห้าเท่าของเงินอุดหนุน ด้านสื่อและวัสดุการศึกษาที่จัดสรรให้แก่เด็กเรียนทั่วไปต่อคน

4.5 เทคโนโลยีอำนวยความสะดวก (Assistive Technology : AT) หมายถึง เทคโนโลยีที่คนพิการใช้ ซึ่งได้มีการพัฒนาและการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีเพื่อช่วยให้นักพิการดำรงชีวิตอิสระ สามารถปฏิบัติงานและผลิตงานต่าง ๆ ออกมาได้ เรียกว่า “เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก” โดยอาจจะเป็นเทคโนโลยีระดับพื้นฐานหรือระดับสูงก็ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเครื่องมือที่สามารถหาซื้อได้ตามร้านค้าทั่วไป เช่น โทรศัพท์ที่หน้าปัดมีตัวเลขและตัวอักษรขนาดใหญ่ เพื่อช่วยให้นักที่เห็นเลือนรางเห็นได้ชัดเจนขึ้น สรุปได้ว่า เทคโนโลยีอำนวยความสะดวก หมายถึง เทคโนโลยีที่คนพิการเลือกใช้เพื่อช่วยในการปฏิบัติงานและดำรงชีวิตอิสระให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.6 สิ่งอำนวยความสะดวก (Accessibility) หมายถึง อุปกรณ์ เครื่องมือ โครงสร้างทางสถาปัตยกรรม สิ่งแวดล้อม เพื่อช่วยให้นักพิการแต่ละประเภทได้รับการศึกษาโดยสะดวกและสอดคล้องตามความจำเป็นของแต่ละบุคคล

4.7 สื่อ หมายถึง สื่อทางการศึกษา ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา หรือเครื่องมือช่วยให้นักพิการเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม เกิดความเข้าใจดีขึ้นและรวดเร็ว

4.8 บริการ หมายถึง บริการต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนการศึกษาของคนพิการแต่ละประเภท เช่น บริการฝึกอบรม บริการเตรียมความพร้อมทางการเรียนรู้ บริการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

4.9 คำรา อาจจัดทำในรูปแบบอื่นที่นอกเหนือไปจากตัวพิมพ์ เช่น หนังสือเสียง สำหรับคนตาบอด และนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เป็นต้น

4.10 ความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา หมายถึง มาตรการอื่นที่นอกเหนือจากสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ ที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของคนพิการ

4.11 ครูการศึกษาพิเศษ หมายถึง ครูที่ได้รับการศึกษาสาขาการศึกษาพิเศษในระดับปริญญาตรีขึ้นไป หรือผู้ที่ได้รับการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูเดินสอน ครูสอนเสริม หรือครูสอนนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องในชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนทั่วไป

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม ผู้วิจัยจึงนำการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กพิเศษโดยใช้โครงสร้างซีท มาเป็นกรอบในการวิจัย เพราะการบริหารจัดการเรียนร่วมแบบสำหรับเด็กพิเศษโดยโครงสร้างซีท เป็นการประกันคุณภาพการให้บริการซึ่งจำเป็นต้องใช้การบริหารจัดการอย่างบูรณาการองค์ประกอบทุกด้านอย่างครบถ้วน ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางดำเนินการในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสนองตอบความต้องการจำเป็นพิเศษของเด็กพิเศษหรือที่มีความบกพร่องเฉพาะบุคคล และเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานการจัดการเรียนร่วมระดับปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ได้ประโยชน์ในการเข้ารับการศึกษาอย่างมีคุณภาพยิ่งขึ้นไป

การจัดการเรียนร่วมระดับปฐมวัยในจังหวัดระยอง

ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดระยอง สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

จังหวัดระยองเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับนโยบายให้จัดการเรียนร่วม (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 15) ทำหน้าที่เป็นศูนย์เตรียมการ นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจัดทำและจัดสรรงบประมาณให้แก่สถานศึกษา ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ให้บริการการศึกษาบำบัดฟื้นฟู และดำเนินการระบบส่งต่อ โรงเรียนและชุมชน

ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดระยอง ในฐานะเป็นโครงสร้างเฉพาะกิจ โดยกำหนดให้มีความสอดคล้องกับรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 สาระสำคัญประการหนึ่งในโครงสร้างการบริการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ปรัชญา บทบาทและหน้าที่ ดังนี้

วิสัยทัศน์

เร่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการภายในระยะเวลาอันรวดเร็วให้มีศักยภาพทัดเทียมกับคนปกติ เสริมสร้างความรู้ ฟื้นฟูร่างกาย มุ่งหมายสู่การศึกษา พัฒนาร่างกายและจิตใจ ให้แนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี สามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข

พันธกิจ

ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางด้านนโยบายไปสู่การปฏิบัติ จัดทำและจัดสรรงบประมาณให้แก่สถานศึกษา ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม บำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ ตลอดจนดำเนินการส่งต่อเข้าสู่ระบบโรงเรียนและชุมชน

ปรัชญา

มีคนพิการอยู่ใกล้หรือไกลเราจะไปบริการ

บทบาทและหน้าที่

1. จัดการศึกษาในลักษณะบริการช่วยเหลือในระยะแรกเริ่มและบริการเฉพาะครอบครัว
2. วางแผนกำหนดนโยบายและแผนงานในการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษา เพื่อคนพิการแห่งชาติและน่านโยบายระดับชาติไปสู่การปฏิบัติ
3. จัดทำส่งเสริมและประสานงานการจัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลให้แก่คนพิการและแผนการบริการเฉพาะครอบครัว
4. จัดระบบส่งต่อคนพิการและประสานงาน และกำกับดูแล การจัดการศึกษาเพื่อคนพิการในจังหวัดที่รับผิดชอบ
5. จัดระบบสนับสนุนการเรียนการสอน จัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและให้ความช่วยเหลืออื่นใด รวมถึงการจัดครูเดินสอนแก่คนพิการและสถานศึกษา
6. เป็นศูนย์กลางข้อมูล รวมทั้งจัดระเบียบข่าวสาร/สารสนเทศด้านการศึกษาคคนพิการระดับจังหวัด และเขตพื้นที่การศึกษา
7. ประสานงานด้านการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
8. จัดทำ และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
9. จัดทำรายงานการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการในจังหวัดและเขตพื้นที่การศึกษา
10. จัดการศึกษานอกระบบ และตามอัธยาศัย เพื่อคนพิการในจังหวัดและเขตพื้นที่การศึกษา
11. จัดการศึกษาให้แก่เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลของจังหวัด
12. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

จากการจัดการเรียนร่วมระดับปฐมวัยในจังหวัดระยอง ดังกล่าวสรุปได้ว่า ศูนย์การศึกษาพิเศษ รับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์เตรียมการ โดยน่านโยบายสู่การปฏิบัติ และจัดสรรงบประมาณให้แก่สถานศึกษา โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ในการให้บริการการศึกษาบำบัด ฟื้นฟูและดำเนินการระบบส่งต่อโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งกำหนดให้สอดคล้องกับรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาเพื่อคนพิการตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ ปรัชญา บทบาทและหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

การจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนระดับปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กทุกคน (Education for all) เป็น การจัดการศึกษาวิธีหนึ่งซึ่งช่วยให้เด็กปกติและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้เรียนร่วมกับเด็กปกติใน โรงเรียนปกติ ทำให้เด็กที่มีความหลากหลาย ความสามารถและความแตกต่างเรียนด้วยกันได้ การจัดการเรียนร่วมมีผู้ทำการศึกษาวิจัยดังนี้

แวน เดน ฮอรัท (Van Den Horst. 1971 : 414) ศึกษาเกี่ยวกับเด็กหูตึงเรียนร่วมกับเด็กปกติ และเด็กหูตึงที่เรียนอยู่ใน โรงเรียนเฉพาะ จำนวน 236 คน เด็กทั้งสองกลุ่มนี้มีระดับสติปัญญา อายุ ระดับชั้นเรียนและระดับการได้ยินที่เท่าเทียมกัน ผลการศึกษาพบว่า เด็กหูตึงที่เรียนร่วมกับเด็กปกติ ได้รับประโยชน์ทางด้านวิชาการเป็นอย่างดี แต่มีเด็กหูตึงที่เรียนร่วมกับเด็กปกติร้อยละ 32 ที่มีปัญหาในการปรับตัว

เทลฟอร์ด และซอเวย์ (Telford and Sawrey. 1972 : Abstract) ศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปรับตัวของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่เรียนร่วมกับเด็กปกติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่เรียนใน โรงเรียนเฉพาะ

ทัฟส์ (Tuffs. 1985 : Abstract) ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของผู้บริหาร โรงเรียน ครู การศึกษาพิเศษ ครูที่สอนเด็กปกติ ผู้ปกครองเด็กพิเศษ ผู้ปกครองเด็กปกติ ที่มีต่อการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีปัญหาทางภาษากับเด็กปกติระดับอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมืองลอสแอนเจลิส แคลิฟอร์เนีย พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า เพศชายกับเพศหญิง มีทัศนคติต่อการเรียนร่วมไม่แตกต่างกัน อายุทำให้ทัศนคติของบุคคลแตกต่างกัน ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานไม่ทำให้ทัศนคติต่อการเรียนร่วมแตกต่างกัน

รีเดล (Riedel. 1991 : Abstract) ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของนักการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนร่วมของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในเกรด 5-9 ของ โรงเรียนในเวอร์จิเนีย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนการรับรู้ในทางบวกสูงกว่านักการศึกษา โดยผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าระดับการสนับสนุนการบริหารทรัพยากรหรือการบริการที่ได้รับ การวางแผนการสอน และการอบรมเกี่ยวกับการสอน เป็นองค์ประกอบที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนร่วม แต่นักศึกษามีความเห็นว่าองค์ประกอบเหล่านี้ เป็นสิ่งขัดขวางกระบวนการเรียนร่วม

พอร์เตอร์ (Porter. 2001 : 1) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความบกพร่องและการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องเป็นสิ่งที่ทำทายนาก เนื่องจากมีประชากรเพียงร้อยละ 1-10 เท่านั้นที่สามารถเข้าสู่ระบบโรงเรียนได้ แต่นักเรียนส่วนใหญ่

กลับถูกส่งไปอยู่โรงเรียนเฉพาะความพิการ ทำให้เด็กขาดโอกาสทางสังคมที่จะได้อยู่กับเพื่อน ๆ ที่เป็นเด็กปกติ ปัญหานี้เกิดขึ้นมากในเขตชนบทห่างไกล ทั้งที่หากเด็กเหล่านี้ได้เรียนในโรงเรียนชุมชนของตนเองจะเรียนได้ดีกว่าและมีความสุขมากกว่า เพราะได้อยู่กับพ่อแม่ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก และองค์การสำหรับการพัฒนาและความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (The Organization for Economic Cooperation and Development หรือ OECD) เป็นผู้ตัดสินใจว่าจัดการเรียนร่วมเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทั้งหลายให้ได้เรียนกับเด็กทั่วไป มีผลทำให้การจัดการเรียนร่วมได้รับความสนใจมากขึ้นในช่วงระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการเรียนร่วมก้าวไปข้างหน้า คือ การจัดให้มีโครงการนำร่องในโรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียนในการพัฒนายุทธศาสตร์และวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับชุมชน การฝึกอบรมครูผู้ปฏิบัติและผู้บริหาร การฝึกอบรมวิธีสอนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่เรียนในห้องเรียนปกติ งานวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ โจนส์สัน (Jonsson, 1995 : Online) ที่ศึกษาเรื่องการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมเป็นการจัดการศึกษาที่สามารถช่วยให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทั้งหลายได้อยู่ใกล้ชิดกับพ่อแม่ และได้เรียนโรงเรียนใกล้บ้านเหมือนกับเด็กอื่น เพราะเด็กที่มีความบกพร่องเหล่านี้ไม่ได้ถูกส่งไปอยู่โรงเรียนเฉพาะความพิการที่อยู่ไกลบ้าน

สจัวร์ต (Stuart, 2006 : 12-26) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการเรียนร่วมและการสอนนักเรียนที่เรียนระดับชั้นต่างกัน นักเรียนอายุ 6-9 ปี จำนวน 42 คน โดยใช้ครูร่วมกันสอน (Co-Teaching) และดูแลทั้งนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษและนักเรียนปกติที่เรียนรวมกัน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนภายใต้ปรัชญาของการเรียนร่วมคือ นักเรียนทุกคนจะได้รับการตอบสนองตามความต้องการของแต่ละบุคคลมากกว่าการได้รับการสอนเหมือนกัน ครูมีความเชื่อว่านักเรียนทั้งที่เป็นนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษและนักเรียนทั่วไปต่างเป็นสมาชิกของห้องเรียนที่จะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน การจัดห้องเรียนแบบเรียนร่วมสามชั้นปีเป็นการขยายขอบเขตในการช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้กับเพื่อนได้ดียิ่งขึ้น

บราวน์ (Brown, 2007 : Abstract) ทำการวิจัยเรื่องการสอนนักเรียนที่มีระดับความสามารถต่างกัน ยุทธศาสตร์การเรียนร่วมสำหรับความเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์สำหรับชั้นเรียนทั้งระบบ ผลการวิจัยพบว่า การสอนนักเรียนที่มีระดับความสามารถแตกต่างกัน ทั้งนักเรียนที่มีความฉลาดมากจนถึงนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนที่มีการจัดการศึกษาปกติ ผู้วิจัยใช้ระบบบทเรียนหลายระดับความสามารถ โดยใช้ตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงและมีประโยชน์ต่อเด็ก ผู้วิจัยใช้การช่วยเหลือสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องไม่มากนัก ใช้วิธีการปรับเปลี่ยน

สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องมากหรือรุนแรง และนักเรียนที่ฉลาด เพื่อให้ นักเรียนทั้งหมด เรียนด้วยกันในห้องเดียวกันได้

ปีเตอร์สัน (Peterson. 2007 : Abstract) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาทั้งโรงเรียน การศึกษา โรงเรียนเรียนร่วมและการปฏิรูปโรงเรียนในชนบท การเรียนรู้ด้วยกันอันเป็นบทเรียนสำหรับการจัดการเรียนร่วม ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการจัดการเรียนร่วมจาก 16 โรงเรียน ในมลรัฐมิชิแกนและวิสคอนซิน สหรัฐอเมริกาจากปี ค.ศ. 1998-2002 ผลการวิจัยพบว่า หลักการสำคัญของการพัฒนาทั้งโรงเรียนเพื่อการเรียนร่วมมี 5 ประการ ได้แก่ การสนับสนุนให้ประชาชนมีประชาธิปไตย การรวมนักเรียนให้เรียนด้วยกัน การสอนด้วยวิธีหลายระดับความสามารถ การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการให้ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในหลักการทั้ง 5 ประการ ทำให้ได้รายละเอียดของการจัดการเรียนร่วมที่มีประสิทธิภาพและการดำเนินงานที่ให้บริการผู้เปราะบาง การช่วยให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้เรียนกับนักเรียนปกติ การใช้หลักสูตรและวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพ

คาสเทน และคลาร์ค (Kasten and Clark. 2007 : Abstract) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบคละชั้น พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบคละชั้นเป็นการรวมนักเรียนมากกว่าหนึ่งระดับชั้นมาเรียนด้วยกัน ในห้องเรียนจึงมีนักเรียนหลากหลายทั้งความสนใจ ความสามารถ อายุ เศรษฐกิจ สังคม วิธีการจัดการเรียนการสอนจะแตกต่างกัน การสอนนักเรียนที่แบ่งเป็นระดับชั้นคือ จะจัดบนฐานของการเรียนรู้ที่แตกต่างกันโดยให้ความสำคัญกับความหลากหลายของนักเรียน ครูคาดหวังต่ออัตราและระดับการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของเด็ก การออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้จะพิจารณาตามระดับพัฒนาการ นอกจากนี้ผลการวิจัยชี้ให้เห็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งคือ ในห้องเรียนแบบเรียนคละชั้นมีการจัดกลุ่มทำงานของเด็กทั้งเด็กทั่วไปและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ดังนั้นการจัดระบบในห้องเรียนจึงต้องมีความยืดหยุ่นพอที่จะปรับให้เด็กที่มีระดับความสามารถและวุฒิภาวะแตกต่างกันทำงานด้วยกันได้ การจัดการเรียนการสอนแบบนี้เป็นการสร้างสรรค์สังคมที่ช่วยเหลือสนับสนุนนักเรียนที่มีความบกพร่องในระยะยาวได้

งานวิจัยในประเทศ

วิมาลา ชโยดม (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการในเขตภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการตามธรรมชาติของผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอนเด็กพิการในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในด้านนักเรียน ด้านงบประมาณ ด้านภูมิหลังของครอบครัวเด็กพิการ ด้านสภาพแวดล้อมและด้านความร่วมมือการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ เพื่อพิจารณาตามตำแหน่งงานพบว่า มีธรรมชาติต่อปัญหาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วินัย หนูรัตน์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องความคิดเห็นของข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมเด็กพิเศษกับเด็กปกติ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมเด็กพิเศษกับเด็กปกติ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษาที่มีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมเด็กพิเศษกับเด็กปกติ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

วิลาวัลย์ วงศ์คุณาโรจน์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กพิเศษกับเด็กปกติ ของครูประจำชั้นและผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กพิเศษกับเด็กปกติ ได้แก่ การจัดประชาสัมพันธ์ให้ครู ผู้ปกครองเด็กพิเศษและเด็กปกติให้เข้าใจ และยอมรับการจัดการเรียนร่วมให้มากขึ้น ด้วยสื่อต่าง ๆ อย่างหลากหลาย การอบรมครูก่อนสอนเด็กพิเศษ และเพิ่มพูนความรู้อย่างต่อเนื่อง ควรมีสื่อสำเร็จรูปและอบรมการใช้สื่อแก่ครูผู้สอน ปัญหาที่พบคือ ครูประจำชั้นปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มที่ เนื่องจากต้องสอนเด็กปกติด้วย ควรแยกประเมินผลระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติ โดยยึดความแตกต่างระหว่างบุคคลและเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยกัน

ประมวล วันดี (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาโรงเรียนเรียนร่วมสู่มาตรฐานการศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการพัฒนาโรงเรียนเรียนร่วมสู่มาตรฐานการศึกษาพิเศษของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ครูที่ไม่ผ่านการอบรมมีสภาพปัญหามากกว่าครูที่ผ่านการอบรมความรู้เกี่ยวกับเด็กพิเศษ

ณัชพร นกสกุล (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้หลักสูตรของครูผู้สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเรียนร่วมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเตรียมผู้สอนโดยรวมอยู่ในระดับที่เห็นด้วยมาก ในด้านการเตรียมนักศึกษาครู มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ในเรื่องนักศึกษาควรเป็นผู้ที่มีความอดทนและมีเมตตา เป็นผู้มีความรับผิดชอบดี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความรู้ด้านจิตวิทยาพัฒนาการเด็กพิเศษ สำหรับครูประจำการต้องได้รับความรู้เพิ่มเติมในด้านการศึกษาพิเศษและภาวะปัญหาอ่อน และต้องการให้สถานศึกษามีการเตรียมผู้บริหาร ครูทุกคน ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้มีความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ในด้านการปฏิบัติการของผู้สอน โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง การเรียนการสอนเน้นเนื้อหาที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน มีการปรับหลักสูตรให้มีความเหมาะสม

กับเด็ก จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความเคลื่อนไหวและ การใช้เทคนิคการสอนอย่างหลากหลาย ปัญหาที่พบไม่มีครูที่เลี้ยงช่วยสอน ขาดครูที่มีความรู้ด้านการศึกษาพิเศษ ครูผู้สอนใช้หลักสูตรเด็กกลุ่มพิเศษอยู่ในระดับปานกลาง ใช้เกณฑ์การประเมินผลเด็กปกติในการประเมินเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ไม่มีการวางแผน การสอนร่วมกับครูการศึกษาพิเศษ

ประภาพิมล ทิมวัฒนา (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาความต้องการ ปัญหา เจตคติ และการมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียน สังกัดคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการ และปัญหาในการจัดการเรียนร่วมตามความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูผู้สอน ไม่แตกต่างกัน ความคิดเห็นของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษอยู่ใน ระดับมาก ส่วนปัญหาในการจัดการเรียนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เจตคติในการจัดการเรียนร่วม ของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการเรียนร่วมไม่แตกต่างกัน และการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนร่วม ของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการเรียนร่วม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บพิตร โสมณวัฒน์ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาบุคลากร ในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้สำหรับเด็กพิเศษเรียนร่วม โรงเรียนบ้านทุ่งนางโถก (อนันอำนวยศิลป์) อำเภอเมืองยโสธร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาบุคลากรการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับเด็กพิเศษเรียนร่วม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผลการศึกษาพบว่า หลังจากที่ได้พัฒนาบุคลากรโดยการ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนร่วมสำหรับเด็กพิเศษเรียนร่วม พร้อมทั้งการกำกับติดตามผลการปฏิบัติงานของครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผลที่เกิดขึ้น จากการพัฒนาทั้ง 2 วงรอบ พบว่า ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับ เด็กพิเศษเรียนร่วมเพิ่มขึ้น มีเจตคติที่ดีต่อเด็กพิเศษเรียนร่วม มีความสนใจให้ความร่วมมือในการ ร่วมกิจกรรมทุกขั้นตอน ทำให้ครูเกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงาน ครูสามารถ จัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และเขียนแผนการเรียนรู้สำหรับเด็กพิเศษเรียนร่วม (IIP) ได้ ครูมีความเข้าใจในหลักวิธีการสอนเด็กพิเศษเรียนร่วม โรงเรียนได้บอกระดับคุณภาพการศึกษา ด้านการจัดการศึกษาพิเศษเรียนร่วม และนักเรียนพิเศษเรียนร่วมได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพแห่งตน ผู้ปกครองมีความพึงพอใจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการวิจัย และพัฒนาหลักสูตรสำหรับบุคคลออทิสติกเพื่อสร้างหลักสูตรและศึกษาผลการใช้หลักสูตร ผลการศึกษาพบว่า ในด้านหลักการของหลักสูตร มีดังนี้

1. เป็นการจัดการศึกษาแบบองค์รวม ประกอบด้วยการแก้ไขปัญหาอันเนื่องมาจากสภาพความบกพร่อง พร้อมส่งเสริมการพัฒนาการให้ครอบคลุมทุกด้าน ตลอดจนเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้ทางวิชาการ โดยบูรณาการการเรียนรู้แทรกเข้าไปอยู่ในการจัดการเรียนการสอนได้ตลอดเวลา

2. เป็นการจัดการศึกษาที่สามารถจัดให้เหมาะสมกับผู้เรียน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาจึงต้องสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียนเป็นเฉพาะบุคคลในส่วนของงานการบริหาร การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ โดยใช้รูปแบบการบริหารจัดการเรียนร่วมอย่างเป็นระบบและครอบคลุม องค์ประกอบในการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โรงเรียนดำเนินงานโดยใช้กรอบแนวคิดสำคัญ 2 ประการ คือ การบริหารจัดการเรียนร่วม โดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT Frame work) ซึ่งได้เน้นการบริหารจัดการองค์ประกอบด้วยหลัก 4 ด้าน คือ นักเรียน (S-students) สภาพแวดล้อม (E-environment) กิจกรรมการเรียนการสอน (A-activities) และเครื่องมือ (T-tools) และการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management-SBM)

อารีย์ เพลินชยวานิช (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมดีเด่นของภาคเหนือตอนล่าง ปีการศึกษา 2548 ผลการวิจัยพบว่า สภาพความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมดีเด่นด้านความพึงพอใจที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนร่วม และความก้าวหน้าของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในระดับมาก ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมดีเด่นในภาพรวม กิดด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT)

บรรจง อักษรสา (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้าง (SEAT) สำหรับบุคคลออทิสติกในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1-5 ผลการวิจัยพบว่า ด้านนักเรียนมีปัญหา คือ นักเรียนออทิสติกมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกับเด็กปกติน้อยมาก และมีข้อเสนอแนะให้จัดกิจกรรมพัฒนาเจตคติเด็กทั่วไปให้ยอมรับเด็กออทิสติกเข้ากลุ่ม ด้านสภาพแวดล้อมพบปัญหา คือ ขาดงบประมาณในการจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ จัดห้องสอนเสริม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบปัญหา คือ ครูขาดความรู้ความเข้าใจทางการศึกษาพิเศษ และกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ดำเนินตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ครูผู้สอนนักเรียนทั่วไปไม่เพียงพอในการจัดการศึกษาพิเศษ ได้ให้ข้อเสนอแนะให้พัฒนาการจัดการศึกษาพิเศษให้กับครูทั่วไป ด้านเครื่องมือพบปัญหาในการจัดงบประมาณสนับสนุนเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความต้องการอื่นใดทางการศึกษา ได้เสนอแนะให้มีการระดมทรัพยากรท้องถิ่นจากชุมชน

วินัย รูปจำดี (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของสภาพการบริหารงานและผลการดำเนินงานของโรงเรียนเรียนร่วม โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามแนวคิดโครงสร้าง (SEAT) ในจังหวัดกำแพงเพชร ประจำปีการศึกษา 2549 ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมด้านผู้เรียน ด้านสภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านเครื่องมือ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน การพัฒนาทางด้านสังคม การปรับตัวของเด็กได้รับการยอมรับจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ด้านการเรียนแสดงถึงการใฝ่รู้ใฝ่เรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้นตามศักยภาพ สภาพการบริหารงานมีความสัมพันธ์ด้านการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด และด้านการจัดสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์น้อยที่สุด

พัชนี คนฉลาด (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องเจตคติของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองต่อการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีเจตคติต่อการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐมโดยรวมไม่แตกต่างกัน

กิ่งเพชร ส่งเสริม (2552 : บทคัดย่อ) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรวมแบบคละชั้น ที่มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนประถมศึกษา การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรวมแบบคละชั้น ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรวมแบบคละชั้นและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรวมแบบคละชั้นที่มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนรวม ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันมีการพัฒนาในการจัดรูปแบบการจัดการเรียนรวมแบบคละชั้น เป็นไปอย่างต่อเนื่องตามนโยบายของภาครัฐ

จากการศึกษารายงานการวิจัย แสดงให้เห็นว่า การจัดการศึกษาการเรียนร่วมของโรงเรียนระดับปฐมวัยเป็นการวางพื้นฐานการศึกษาขั้นเริ่มต้น เพื่อให้เด็กได้มีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเชื่อมโยงกับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป โดยที่สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญในทุกด้าน ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ซึ่งโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนร่วมจะสามารถทำให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้มีความพร้อมเพื่อที่จะต่อยอดการเรียนในระดับที่สูงขึ้นไปได้ และสามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ ทั้งนี้ทางสถานศึกษาจึงต้องมีการจัดการเรียนการสอนในส่วนสำคัญที่จะทำให้เด็กมีความพร้อม เพื่อต่อยอดได้ในอนาคตต่อไป สถานศึกษาต้องดำเนินการจัดการด้วยความถูกต้องและยุติธรรม โดยไม่หวังผลที่สูงเกินไปสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งสถานศึกษาจะต้องพิจารณาจากความบกพร่องและความสามารถที่แตกต่างกันของเด็กในแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ได้ผลที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด